

Varmt välkomna på Vandringsledsforum!

Vandringsledsforum 2024
Umeå 28 - 29 maj

**UMEÅ
KOMMUN**

**visit
umeå!**

**NATUR
VÅRDS
VERKET**

Vilka är
vi som är
här idag?

Syftet med Vandringsledsforum är att erbjuda möjlighet att utbyta erfarenheter, ta del av ny kunskap och ges stöd i arbetet med att tillhandahålla och utveckla hållbara vandringsleder där Nationellt ramverk för vandringsleder är ledstjärnan.

NATIONELLT RAMVERK FÖR VANDRINGSLEDER

KVALITETSKRITERIER

- Organisering
- Fysisk led
- Upplevelse
- Service
- Kommunikation

VERKTYGSLÅDA

Realisering kvalitetskriterier

Stöddokument

- Skyltmanual
- Hållbarhet
- Anläggningar
- Avtalsmallar
- Samhällsekonomi
- Ledgradering

Nationellt system av kriterier och verktyg för utveckling av hållbara, kvalitetssäkrade och attraktiva vandringsleder för besökare och invånare.

Öppet och tillgängligt som stöd och hjälp för alla som arbetar med utveckling och förvaltning av vandringsleder.

Bidrar till höjd kvalitet och gemensam standard på vandringsleder över tid.

Nationella friluftsmålen

An aerial photograph of a rugged coastline. On the right, large, light-colored, cracked rocks meet the water. A dense forest of trees with yellow and green foliage runs along the shore. In the lower-left quadrant, two people in blue swimwear are standing on a small patch of land or a narrow path in the water.

NATIONELLT RAMVERK FÖR VANDRINGSLEDER

#Fysisk led #Organisering #Upplevelse #Service #Kommunikation

Upplägg

Dag 1

- Planera för vandring, ledsamverkan, upplevelser efter led, klimatanpassning, kortare utomhusaktivitet, parallella pass sista timmen.

Dag 2

- Studiebesök till naturreservat Grössjön (fokus åtgärder för klimatanpassningsanalys), lunch på Hamptjärnsstugan, utomhus hela dagen.

Och för några av er:

Utvecklingsgruppsmöte på Hamptjärnsstugan efter avslutat Vandringsledsforum.

www.menti.com

Hur långt har din organisation kommit med implementeringen av Nationellt ramverk för vandringsleder?

Vilka är de största utmaningarna för dig i arbetet med vandringsleder?

Hur kan vi göra vandringsledsforum ännu mer relevant för din organisation?

Välkommen till Umeå

[Travel to Umeå - an all year destination \(youtube.com\)](https://www.youtube.com/watch?v=...)

Planera för vandring – exempel från Umeås friluftslivsplan

UMEÅ KOMMUN

FRILUFTSKARTERING 2019

- Kartering 2019 i GIS enligt NV:s vägledning
- Resulterade i kartläggning & klassning av 472 områden

RESULTAT - Klassning

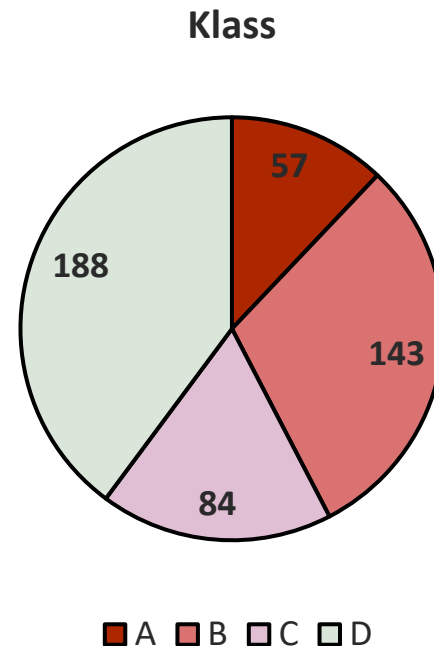
- **Totalt 472 områden**

A Mycket viktigt friluftsområde = 57

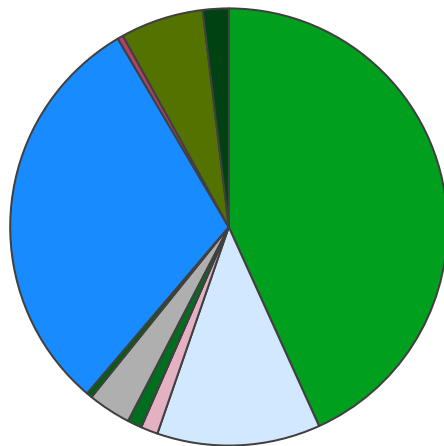
B Viktigt friluftsområde = 143

C Övrigt friluftsområde = 84

D Ej klassificerat område = 188

RESULTAT - Områdestyper

■ Bostadsnära lek- och rekreationsområde BR

■ Tätortsnära friluftsområde TF

■ Stora friluftsområden med anläggningar SA

■ Långa leder LL

■ Jord- och skogsbrukslandskap JS

■ Områden för specifika brukarkategorier SB

■ Tätortsnära natur TN

■ Grönstråk/grönkorridor GK

■ Stora friluftsområden utan anläggningar SS

■ Stränder och vattenområden SV

■ Särskilda kvalitetsområden SK

SLUT

**UMEÅ
KOMMUN**

thomas.savilahti@umea.se

erik.spade@umea.se

TACK!

**UMEÅ
KOMMUN**

Från epost-lista till samverkansmodell

Utveckling av samverkan om vandringsleder i
Västerbotten 2016-2024

Länsstyrelsen Västerbotten

2016: Regeringsuppdrag att arbeta regionalt med de nationella målen för friluftsliv, bland annat genom att stödja kommuners och föreningars arbete.

2022: Länsstyrelsen sökande för bidrag för organisering av vandringsleder från naturvårdsverket.

Region Västerbotten Turism, RVT

RVT är en verksamhet inom Region Västerbottens regionala utvecklingsförvaltning.

RVT arbetar aktivt med att skapa strategiska samarbeten för besöksnäringens fortsatta tillväxt.

Huvudsakliga fokusområden är:

- Hållbar besöksnäring
- Omvärldsbevakning och kunskapsdelning
- Statistik och analys

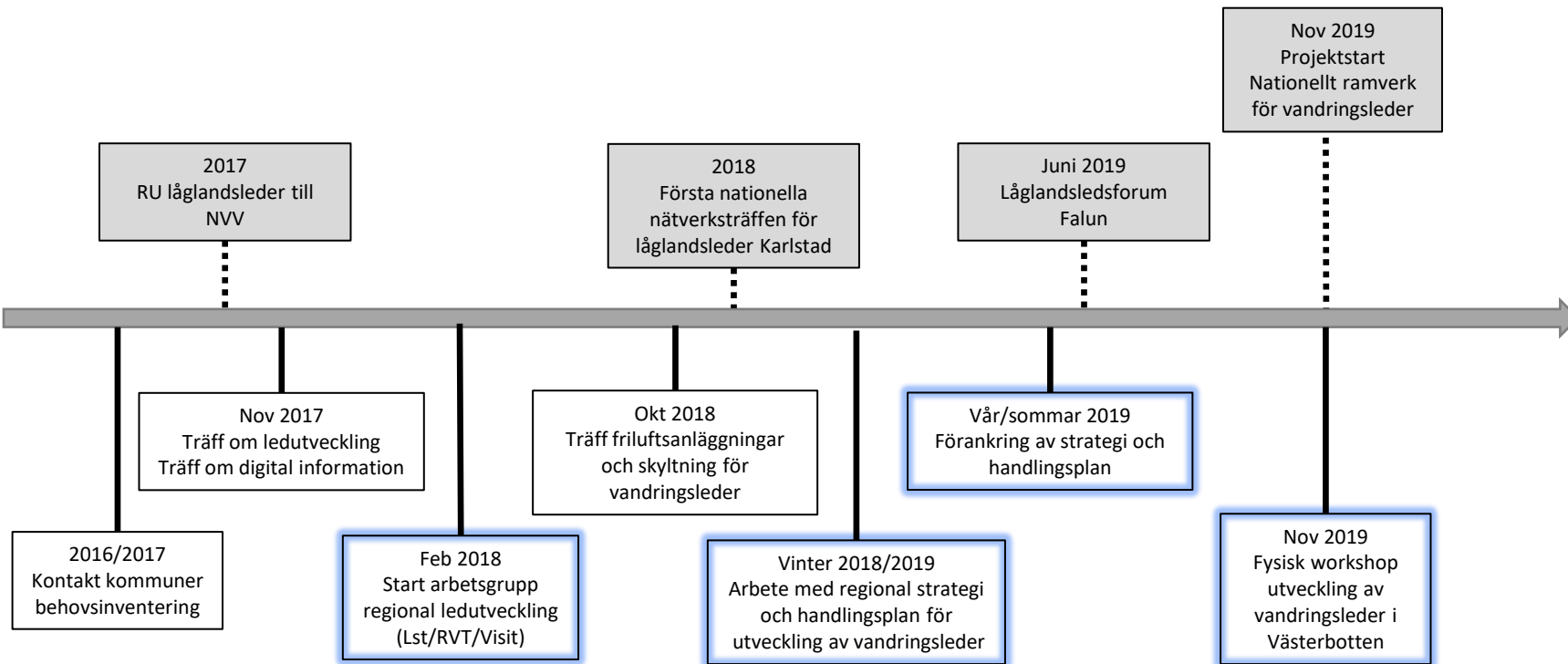
RVT finns med i arbetet med regional samverkan för vandringsleder och ser arbetet som en viktig del i att stärka Västerbottens attraktivitet.

Tidslinje regional ledsamverkan Västerbotten 2017-2019

Nationellt

Västerbotten

NATIONELLT RAMVERK FÖR VANDRINGSLEDER

KVALITETSKRITERIER

- Organisering
- Fysisk led
- Upplevelse
- Service
- Kommunikation

VERKTYGSLÅDA

Realisering kvalitetskriterier

Stöddokument

- Skyltmanual
- Hållbarhet
- Anläggningar
- Avtalsmallar
- Samhällsekonomi
- Ledgradering

Nationellt system av kriterier och verktyg för utveckling av hållbara, kvalitetssäkrade och attraktiva vandringsleder för besökare och invånare.

Öppet och tillgängligt som stöd och hjälp för alla som arbetar med utveckling och förvaltning av vandringsleder.

Bidrar till höjd kvalitet och gemensam standard på vandringsleder över tid.

Projekt *Regional samverkan för vandringsleder i Västerbottens län*

Start 2022-09-15

Samverkande organisationer

Alla kommuner i Västerbotten

Region Västerbotten Turism

Biosfärområdet Vindelälven-Juhttátahkka och VIKOM

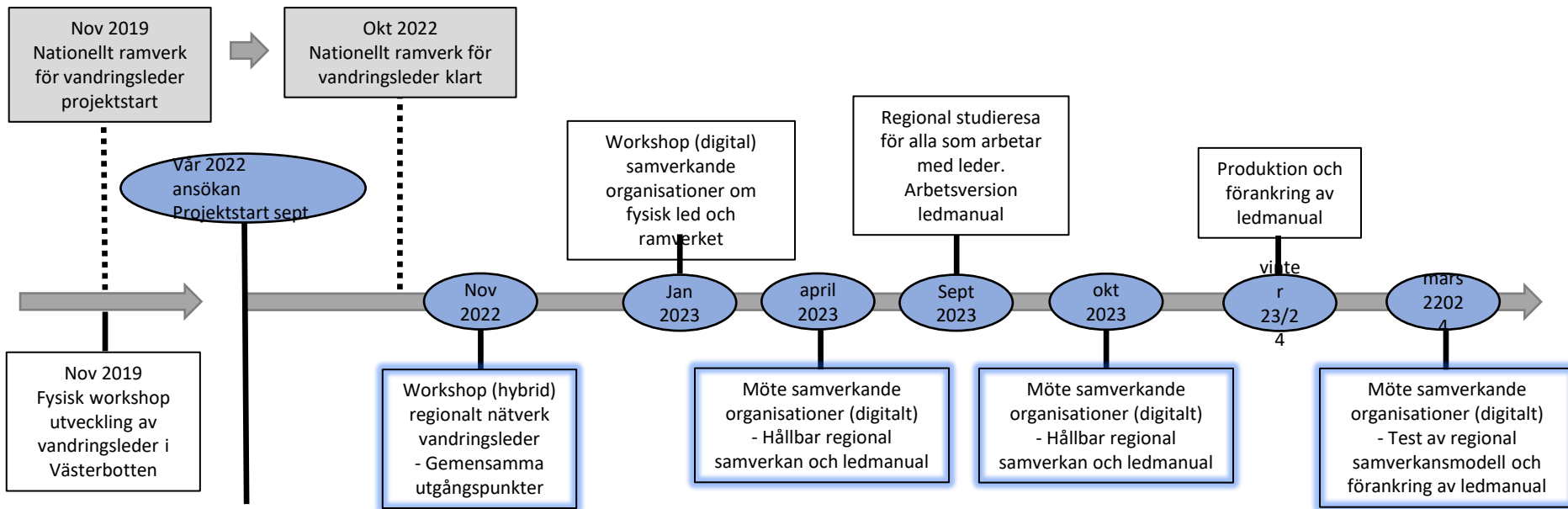
Visit Umeå, Gold of Lapland och Visit Skellefteå.

Syfte

Syftet med projektet är att skapa förutsättningar för hållbar regional samverkan för vandringsleder i Västerbottens län med ett brett deltagande av aktörer.

Tidslinje regional ledsamverkan: NVV-projekt från sept 2022

Projekt mål

2022: Gemensam utgångspunkt för regional samverkan vandringsleder

2023: implementering av Nationellt ramverk för vandringsleder. Samtal om modell för hållbar organisering.

2024 (projektplan): Produktion av ledmanual för Västerbottens län samt förankring, samråd, lansering och utbildningstillfällen. Modell för hållbar organisering. Kunskapskonferens för beslutsfattare.

Utlysningar och finansiering

Naturvårdsverket planerar att göra en utlysning per år under perioden 2022-2027.

Information och beviljade projekt se [Organisering av vandringsleder \(naturvardsverket.se\)](https://naturvardsverket.se)

Modell för regional samverkan för vandringsleder

Syfte med modellen

Effektivisera arbetet på regional nivå genom att minska antalet personer på regionala möten och samtidigt öka lokalt deltagande.

Förslag

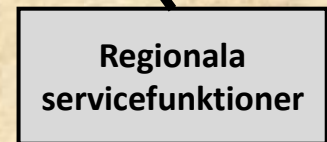
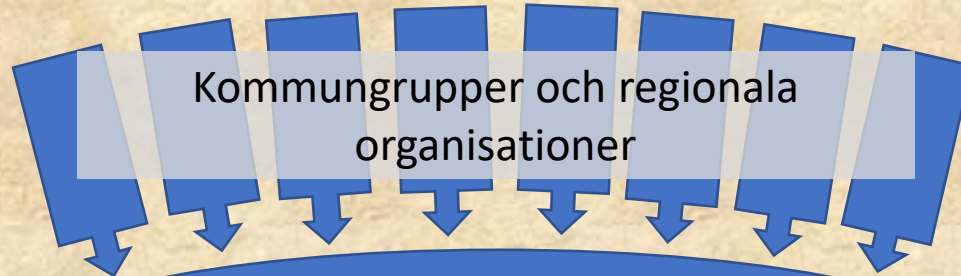
Kommuner i länet delas i fyra grupper, en representant vardera.

Besöksnärringsorganisationer har en representant.

Regionala organisationer har en representant vardera.

Modell för ledsamverkan Västerbotten

Input från förankringsmöte

Start av grupper

Viktigt att projektets arbetsgrupp är med på de första mötena för kommungrupper och besöksnärlingsgruppen.

Info om modellen

Utforma information om arbetsformer som komplement till modellen.

Representation för grupper (kommuner och besöksnärlingsorganisationer)

En person representerar gruppen på samverkansmöten. Vid behov kan extra person delta på samverkansmöten.

Formalia för samverkansgruppen

Dagordning och protokoll behövs för att alla samverkande organisationer ska kunna vara delaktiga. Projektet har tillgång till webbplats för dokument.

Arbete inom grupper dokumenteras i samverkansgruppens protokoll som rapporter från grupperna.

Tack för att ni lyssnade!

Arbetsgrupp och kontakt

Mikael Pettersson   mikael.t.pettersson@lansstyrelsen.se

Patrik Wivstad   patrik.wivstad@umea.se

Johanna Palmlöf Brus   johanna.palmlof@visitumea.se

[Regional samverkan för vandringsleder i Västerbottens län | Länsstyrelsen Västerbotten \(lansstyrelsen.se\)](#)

Projektorganisation

Funktion	Deltagare
Projektägare	Länsstyrelsen Västerbotten
Projektledare	Friluftssamordnare Länsstyrelsen Västerbotten
Styrgrupp	Projektledare, ansvarig chef
Arbetsgrupp för hela projektet	Länsstyrelsen, Umeå kommun, Visit Umeå
Samverkande organisationer	Kommuner, regionala organisationer, besöksnärlingsorganisationer, regionala föreningar
Referensgrupp och arbetsgrupper	Bildas vid behov anpassat efter fråga.

Nytt hos Naturvårdsverket

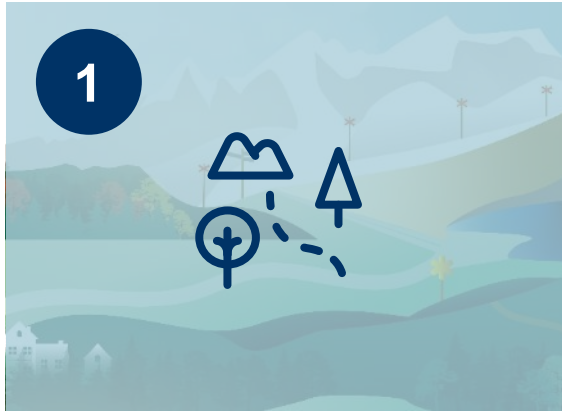
Vandringsledsforum 2024
Umeå 28-29 maj

Agenda

- Naturvårdsverkets friluftslivsuppdrag
- Nedslag friluftsliv
- Naturvårdsverkets vandringsledsuppdrag
- Regeringsuppdrag vandringsleder
- Organiseringsbidrag
- Statusuppdatering Nationell samverkansmodell för vandringsutveckling

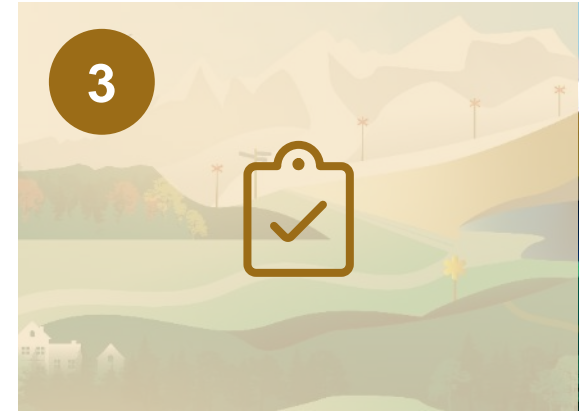
Vårt uppdrag och ansvar

Verka för att förutsättningar för friluftsliv bevaras och utvecklas.

Samordna myndigheternas arbete och samverka med andra aktörer inom friluftslivet.

Följa upp och föreslå åtgärder för att uppnå friluftslivsmålen.

[Friluftsliv \(naturvardsverket.se\)](https://naturvardsverket.se)

Det övergripande målet för friluftslivspolitiken är att stödja människors möjligheter att vistas ute i naturen och utöva friluftsliv där allemansrätten är en grund

[Uppföljning av målen för friluftslivspolitiken 2023 \(naturvardsverket.se\)](https://naturvardsverket.se)

härligt!

DET ÄR LÄTT
ATT GÖRA
allemansrätt

Nytt sätt att kommunicera allemansrätten

[Nytt sätt att kommunicera om allemansrätten
\(naturvardsverket.se\)](https://naturvardsverket.se)

Markägarfrågor och betallösningar

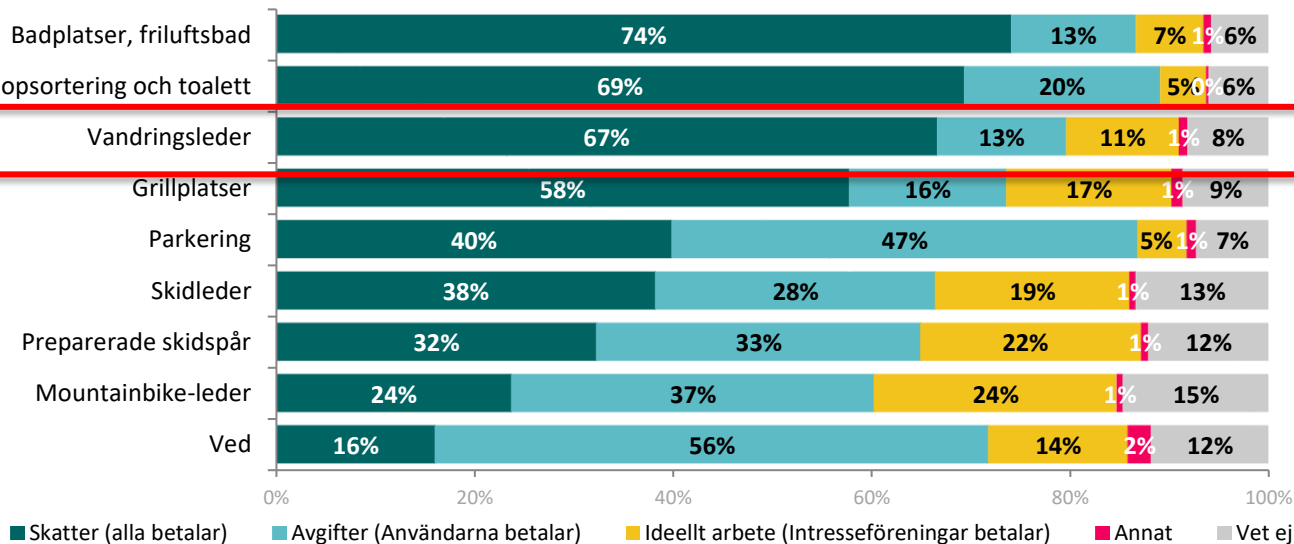
- Betalning till markägare för friluftslivsanläggningar
- Analys av samt förslag på bidragsutformning för skötsel och underhåll
- Kartläggning av leder för rekreation och turism – förekomst av betalleder och andra finansieringsmodeller
- Svensk inställning till hur leder med mera ska finansieras - Novus

Nästan sju av tio anser att vandringsleder bör finansieras av skatter

Människors möjligheter att utöva friluftsliv beror bland annat på tillgång till lämpliga områden, parkeringsplatser, leder, skidspår, vägvisning, information etc.

FRÅGA: Enligt din åsikt, hur bör följande, i anslutning till friluftsområden, finansieras?

BAS: Totalt (n=1023)

Signifikanta skillnader mot totalen
Vänligen se nästa sida →

Exempel på annat:

- "Självkostnadspris"
- "Kombinera skatt, sponsring och ideellt arbete"
- "Ved får man stå för själv"

Samtliga öppna svar redovisas i separat excel-fil

Naturvårdsverkets uppdrag kring vandringsleder

- Statliga ledsystemet i fjällen
- Leder inom skyddad natur
- Vandringsleder där staten inte är huvudman (låglandsleder och närleder)

[Leder i fjällen \(naturvardsverket.se\)](https://naturvardsverket.se)

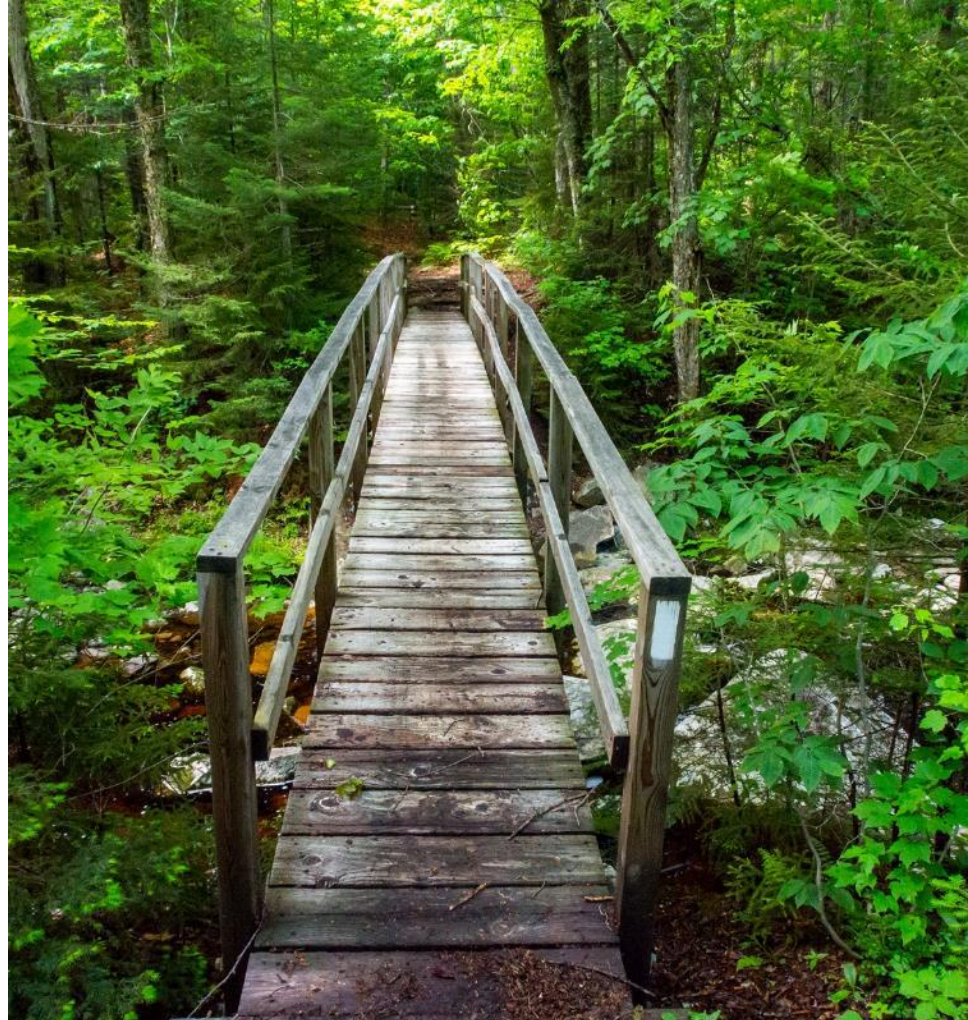

Regeringsuppdrag – vandringsleder och fjälleder

[En plan för att utveckla arbetet med landets
vandringsleder och fjälleder](#)

- Plan för genomförande redovisades 2022
- Utfall av plan redovisas 2028

Regeringsuppdrag – vandringsleder och fjälleder

En plan för att utveckla arbetet med landets
vandringsleder och fjälleder

**Utveckla samordningen om vandringsleder
där staten inte är huvudman.**

- Finansiering för organisering (och ev. underhåll)
- Undersöka möjligheterna att förvalta, administrera och på sikt utveckla **Nationellt ramverk för vandringsleder.**

Bidrag för organisering av vandringsleder

Budgetförstärkning om 50 miljoner om året mellan 2022 – 2027,

Varav en andel fördelade som bidrag för organisering av vandringsleder:

- 2022 – 24 beviljade ansökningar om 13,4 miljoner (totalt 14,2 milj)
- 2023 – 23 beviljade ansökningar om 19,4 miljoner (totalt 32,3 milj)
- 2024 – 25 beviljade ansökningar om 19,2 miljoner (totalt 25,2 milj)

Syftet med bidraget är att stärka regional och/eller tematisk organisering och samordning av vandringsleder där staten inte är huvudman.

Resultat bidrag 2023

- Regional organisering stärkt
- Ansvarsfördelning tydligare
- Bättre kännedom och implementering av ramverket

CNV stöttar leder i arbete om naturvägledning

Varför?

Naturvägledning kan lyfta ledens upplevelsevärden och unika berättelser och kommunicera dem på besökarnas villkor.

Naturvägledning kan skapa omsorg om platserna, naturen, kulturlandskapet och landskapets historia.

Hur?

SLU Centrum för naturvägledning (CNV) ger råd för att utveckla naturvägledning vid vandringsleder.

Just nu pågår rådgivning och stöd till utveckling av naturvägledning vid fyra olika ledprojekt.

CNV:s sidor om stigar och leder
www.slu.se/nvl-stigar

Fyra ledprojekt där CNV bidrar med rådgivning

Höga kusten-leden

Välkänd led med många vandrare i världsarv
Finns naturvägledningsplan för världsarvet att utgå ifrån
Det önskas utmaningar och att levandegöra miljöer

Jämt-Norgevägen

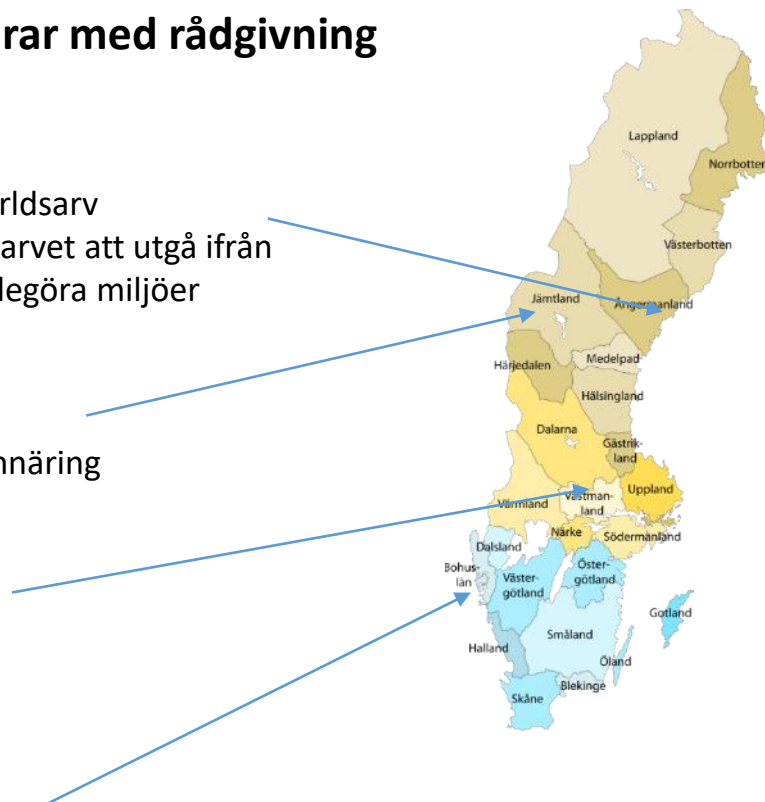
Pilgrimsled, i relativt obanad terräng
Kulturlandskap, skog och fjäll med rennäring
Satsning på skyltar längs leden

Malingbo-Kloten-leden

Rundslinga vid välbesökt vattenfall
Fokus på barn och unga
Tema kopplat till livet i vattnet

Sundsbyleden

Rundslinga på Tjörn, som del av Kuststigen
Finns mycket kulturhistoria
Många utländska turister

Dokumentation från webbmöte om naturvägledning på leder i september
www.slu.se/cnv230926

Nationellt ramverk för vandringsleder snart på plats hos Naturvårdsverket via SharePoint

Välkommen till Nationellt ramverk för vandring

Ramverket riktar sig primärt till myndigheter, regioner, kommuner och andra ledansvariga som arbetar med vandringsleder som ligger utanför det statliga systemet runt om i hela landet.

Ramverket består av kvalitetskriterier och en tillhörande verktyglåda. Kriterierna beskriver vad som är viktigt för att åstadkomma en utveckling mot en hållbar, kvalitetssäkrad och attraktiv vandringsled. De ska läsas som en rekommendation som kan stödja och inspirera ett långsiktigt förbättringsarbete. I verktyglådan finns en samling goda exempel på avtalsmallar, stöddokument, manualer m.m. som har tagits fram eller samlats in från redan etablerade leder. Dessa kan användas som inspiration för dig som jobbar med vandringsleder och fungerar som vägledning för att realisera kvalitetskriterierna.

Nationell samverkansmodell för vandringutveckling

Redogör för omhändertagandet av Nationellt ramverk för vandringleder och beskriver rollfördelning, deltagande parter förhållande till varandra, organisation, arbetsätt och årsprocess.

KVALITETSKRITERIER

- Organisering
- Fysisk led
- Upplevelse
- Service
- Kommunikation

VERKTYGSLÅDA

Realisering kvalitetskriterier Stöddokument

- Skyltmanual
- Hållbarhet
- Anläggningar
- Avtalsmallar
- Samhällsekonomi
- Ledgradering

RAMVERK

Nationellt system av kriterier och verktyg för utveckling av hållbara, kvalitetssäkrade och attraktiva vandringsleder för besökare och invånare.

Öppet och tillgängligt som stöd och hjälp för alla som arbetar med utveckling och förvaltning av vandringsleder.

Bidrar till höjd kvalitet och gemensam standard på vandringsleder över tid.

KVALITETSKRITERIER

VERKTYGSLÅDA

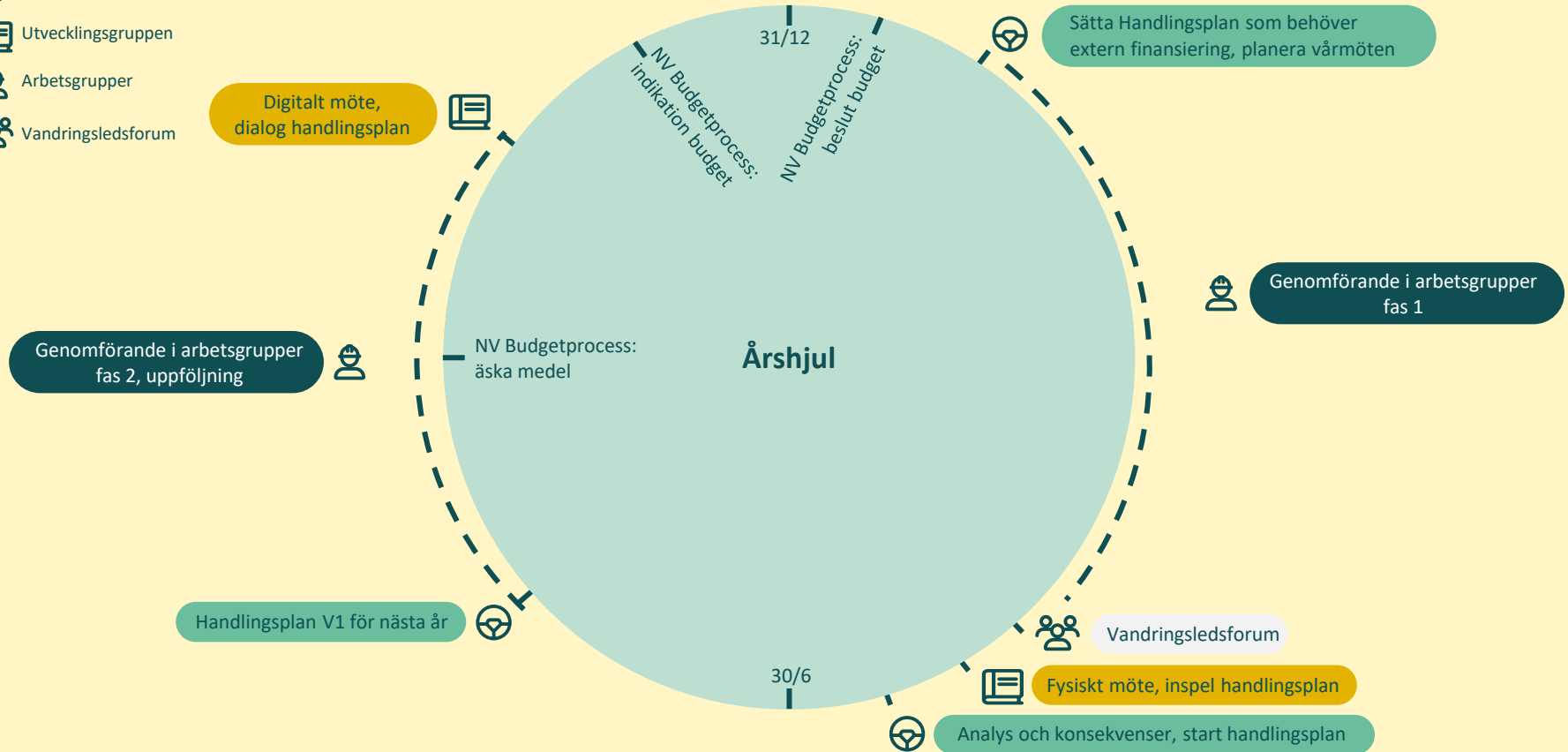
RAMVERK

Nationell samverkansmodell för vandringsutveckling

Årshjul år 2 och framåt

- Samordningsgruppen
- Utvecklingsgruppen
- Arbetsgrupper
- Vandringsledsforum

Nationell samverkansmodell för vandringsutveckling

Utvecklingsgruppsmöte 29 maj 13.00 – 16.30 Hamptjärnsstugan

Mötet kommer att fokusera på:

- Tydliggöra utvecklingsgruppens roll och arbetssätt.
- Vad det regionala och tematiska representantskapet och uppdraget innebär samt hur det ska fungera.

Deltagare under mötet:

- Har eller i närtid ser sig kunna ta ett samordningsansvar i större geografisk och/eller tematisk* omfattning, eller driver dialogen kring frågan om organisering enligt ramverket regionalt.
- Har eller ser sig kunna åstadkomma mandat och befogenheter att representera sin region/tematik* i det nationella arbetet.

Lisa Diehl
lisa.diehl@naturvardsverket.se

Mikael Proos
Mikael.proos@naturvardsverket.se

Konsten att ta fram en karta

UMEÅ
KOMMUN

The logo consists of two lines of text. The top line reads 'UMEÅ' and the bottom line reads 'KOMMUN'. The letters are rendered in a bold, sans-serif font with a green-to-dark-green gradient. A stylized green leaf is positioned above the 'Å' in 'UMEÅ', with its stem extending into the letter.

Konsten att ta fram en karta

– samverkan mellan teori och praktik

Thomas Ebenspanger, GIS-Ingenjör,

Lantmäteri Umeå kommun

Patrik Wivstad, Umeå kommun

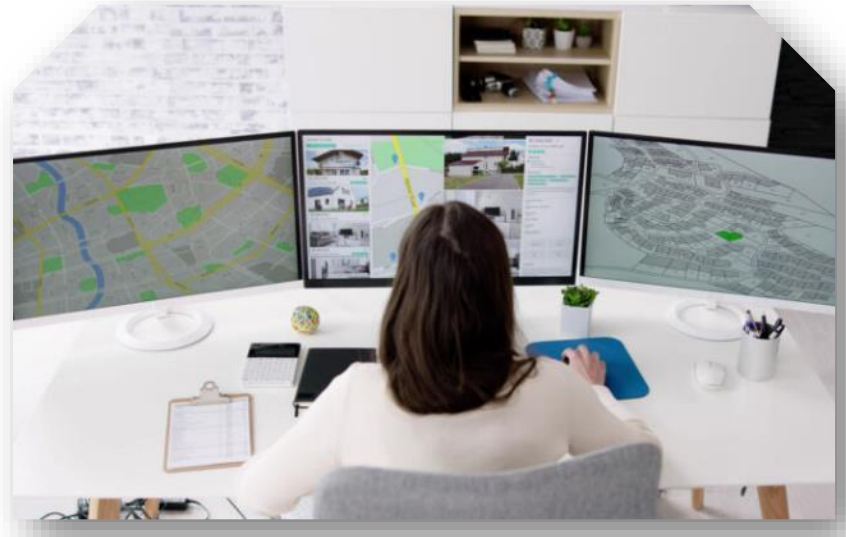

Kartframställning

Föreställning

Realitet

- Digitalt & och datadriven
- GIS (Geografiska Informationssystem)

Tryckta kartprodukter

- Fortfarande relevant i det digitala samhället
- Skyltar/tryckta kartprodukter når många
- Vandringskartor – Fjäll, täckning

Arbetsflöde

- Konzeptutveckling
- Geodata
  - Källor
- Kartframställning
  - QGIS
  - Kartografi
    - Symboler
    - Texter
    - Färger

Det som visas på kartan

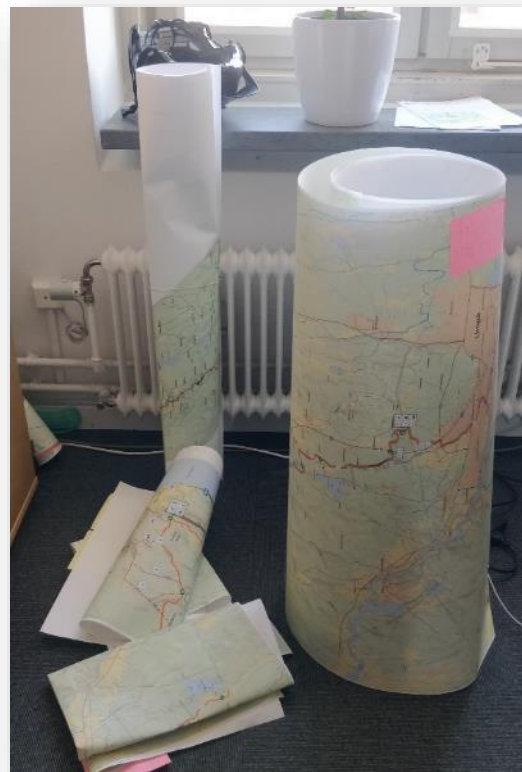
Teckenförklaring

 Infotavla	 Grotta	 Busshållplats	 Sankmark, våt	 Järnväg
 Torrdass	 Livsmedelsaffär	 Järnvägsstation	 Sankmark, fast	 Landsväg
 Rastplats	 Utsiktsplats	 Skyltens plats	 Bebyggelseområde	 Huvudgata
 Vindskydd	 Mountainbiking		 Åker, Öppen mark	 Småväg
 Raststuga	 Vandring lätt		 Skog	 Kommungräns
 Hyrstuga	 Vandring svår		 Militärt övningsfält	 Tavelsjöleden
 Rastskydd	 Badplats		 Kraftledning	 Annan markerad vandringsled
 Klättring	 Parkeringsplats		 Höjdkurva, 5 m intervall	
			 Höjdkurva, 25 m intervall	

0 1 2 3 4 5 km

Arbetsflöde forts.

- Avstämningar - löpande
- Kollegiegranskning
  - Data
  - Kartografi - Checklista
- Efterbearbetning
  - Layout
  - Tryck
  - Skyltning

Reflektioner

- Viktigt att planera – koncept & tiden
- Bra dataunderlag är guld värt
- Lokalkännedom
  - Patrik som jobbar både med strategi och drift kring vandring
  - Arbetskamrater / vänner som vandrar eller har lokalkännedom kring platsen
- Samarbete mellan Lantmäteri & Fritid
- Projekt ”Hållbar ledutveckling i Umeå regionen”

Frågor?

thomas.ebenspanger@umea.se

Det tar tid att göra en ledmanual

Process för att anpassa Nationellt ramverk för
Vandringsleder till Västerbotten 2022-2024

Syfte

Syftet med projektet är att skapa förutsättningar för hållbar regional samverkan om leder i Västerbottens län med ett brett deltagande av aktörer.

NATIONELLT RAMVERK FÖR VANDRINGSLEDER

KVALITETSKRITERIER

- Organisering
- Fysisk led
- Upplevelse
- Service
- Kommunikation

VERKTYGSLÅDA

Realisering kvalitetskriterier

Stöddokument

- Skyltmanual
- Hållbarhet
- Anläggningar
- Avtalsmallar
- Samhällsekonomi
- Ledgradering

Nationellt system av kriterier och verktyg för utveckling av hållbara, kvalitetssäkrade och attraktiva vandringsleder för besökare och invånare.

Öppet och tillgängligt som stöd och hjälp för alla som arbetar med utveckling och förvaltning av vandringsleder.

Bidrar till höjd kvalitet och gemensam standard på vandringsleder över tid.

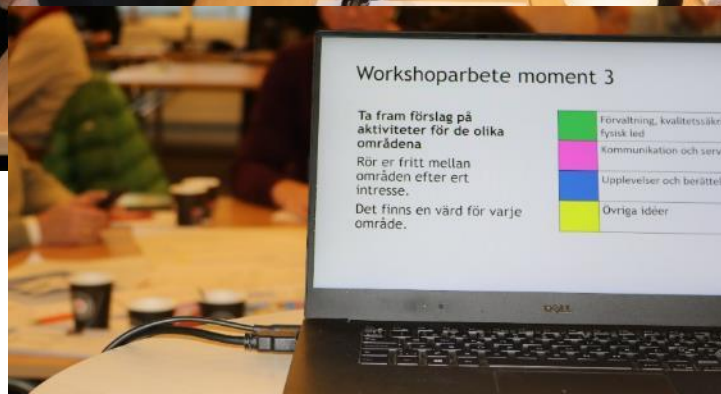
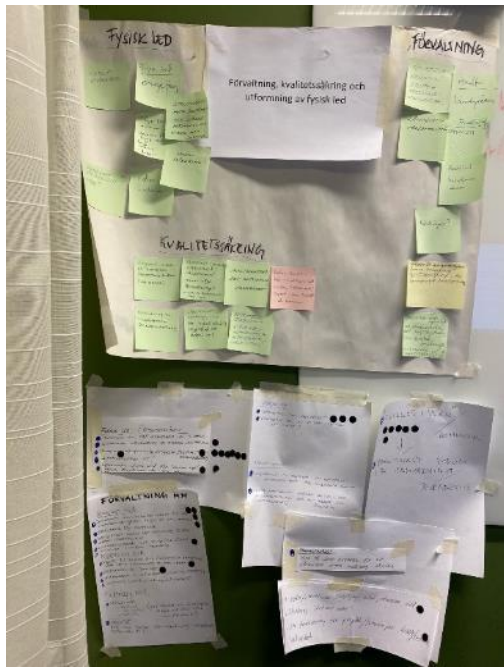

Nov 2022

Hybridworkshop

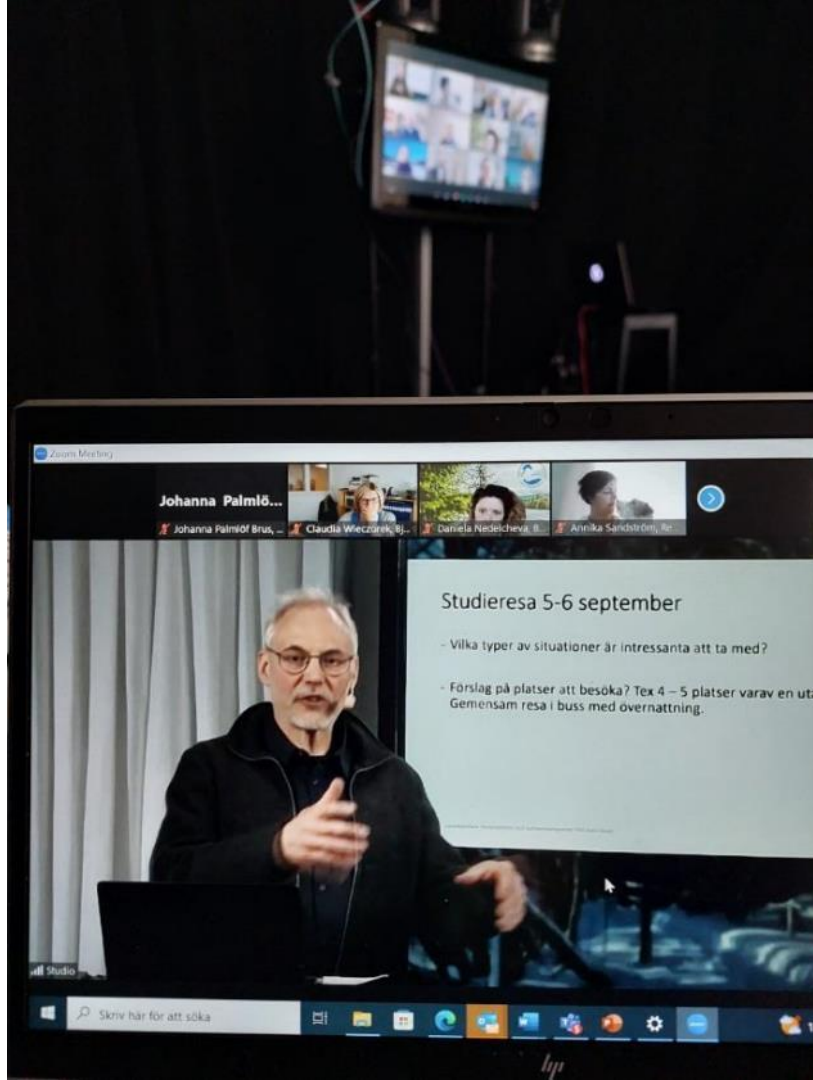
- lista alla behov/
aktiviteter/prio

Jan 2023

Digital workshop

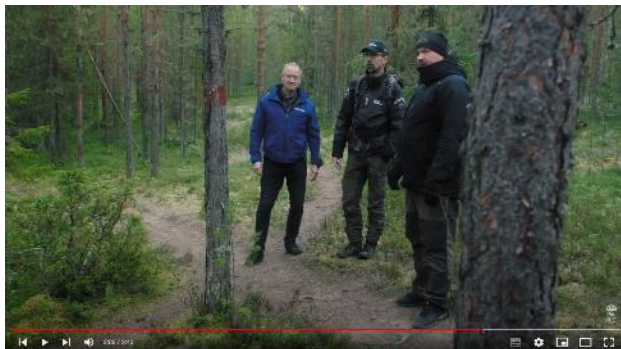
- Vad innebär ramverket i Västerbotten?

Jan 2023 - samtal om filmade situationer

Märkning av vandringsled

Service - informationstavlor

Aktiviteter att ta hänsyn till

Upplevelser

[Länk till filmerna på youtube](#)

Upplevelser

maj 2023

Platsbesök Lycksele

**- test av första
version av
ledmanual**

sept 2023 - Regional studieresa, bred inbjudan

ROBERTSFORS
Fiskestigen

Skellefteå
Vitberget
ledcentral

Piteå
Solanderleden

Bastuträsk
Rågmjölsvägen

Granö
Tvåälvleden

dec 2023

Arbetsmöte

**- bearbetning av inkomna
synpunkter inför
formgivning**

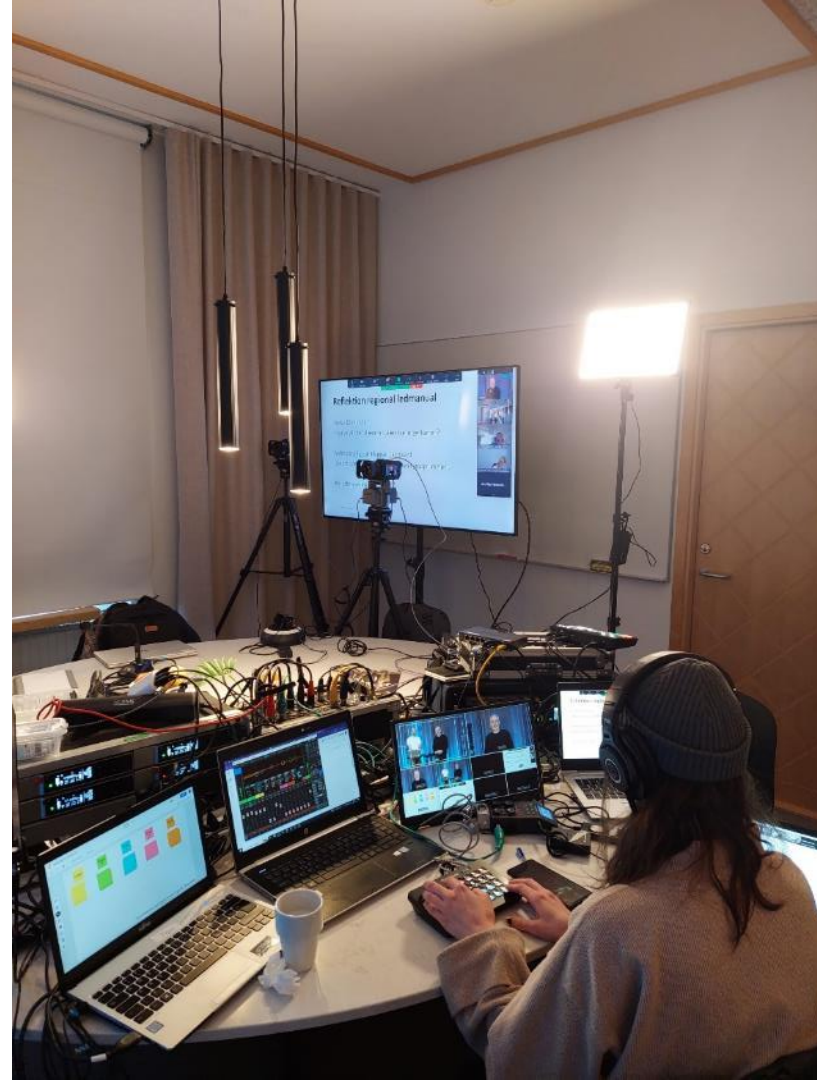

mars 2024

Digitalt möte

- förankring ledmanual

Arbetsgång ledmanual

2022

- okt Frågestund med ramverket
  - nov Presentation av ramverket vid workshop
-

2023

- jan Digital workshop om ramverket
  - maj Arbetsversion testad vid platsbesök till Lycksele kommun
  - sept Arbetsversion av ledmanualen testad vid regional studieresa
  - nov Arbete med struktur och inkomna synpunkter
  - dec Överlämning till kommunikationsbyrå för formgivning
-

2024

- feb Arbete tillsammans med kommunikationsbyrå
- mars Förankring hos samverkande organisationer

Förankring av ledmanual

Mål att alla samverkande organisationer ställer sig bakom ledmanualen som ett verktyg att använda för kommande ledutvecklingsaktiviteter

Alla organisationer som ställer sig bakom ledmanualen representeras med logga på insida av pärmen.

Ledmanual för Västerbottens län

Den här ledmanualen är framtagen inom projektet Regional samverkan för vandringsleder i Västerbottens län.

Manualen är en resurs för alla som förvaltar vandringsleder. Syftet är att vandringsleder i Västerbotten, korta som långa, ska skyltas och märkas så likt som möjligt. Det ska finnas tydlig information längs leden och den ska vara lätt att hitta.

Att leda i Västerbotten skyltas och märks enligt samma principer kommer att vara värdefullt för alla som besöker naturen. Besöket blir därigenom förutsägbart och tryggt, oavsett vilken led man besöker.

Ledmanualen utgår från Nationellt ramverk för vandringsleder. Därmed bidrar den till utveckling av vandringsleder i hela Sverige och utveckling av Sverige som vandringslednation.

Organisationer som deltar i projektet:

- Länsstyrelsen Västerbotten
- Alla kommuner i Västerbottens län
- Region Västerbotten Turism
- Visit Umeå, Visit Skellefteå, Gold of Lapland
- Biosfärområde Vindelälven-Juhtatäahkka
- VIKOM (Vindelälvs kommunerna ekonomisk förening)

Länsstyrelsen
Västerbotten

region
västerbotten

Plats för loggor för samverkande organisationer

Fortsatt arbetsgång ledmanual

- Avstämning med Nationella ramverket
- Avstämning med intresseorganisationer
- Platsbesök: kommande Sorsele och Storuman
- Planera utbildningstillfällen för tätort och för landsbygd

Tack för idag!

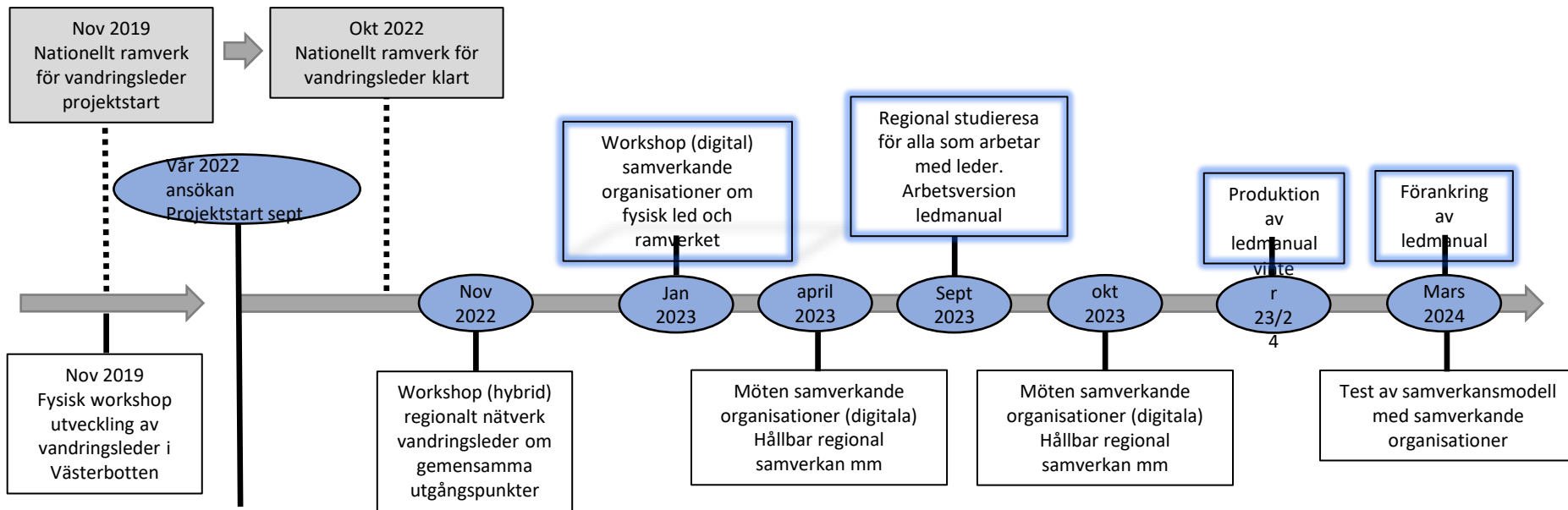
Arbetsgrupp och kontakt

Mikael Pettersson	mikael.t.pettersson@lansstyrelsen.se
Patrik Wivstad	patrik.wivstad@umea.se
Johanna Palmlöf Brus	johanna.palmlof@visitumea.se

Projektorganisation

Funktion	Deltagare
Projektägare	Länsstyrelsen Västerbotten
Projektledare	Friluftssamordnare Länsstyrelsen Västerbotten
Styrgrupp	Projektledare, ansvarig chef
Arbetsgrupp för hela projektet	Länsstyrelsen, Umeå kommun, Visit Umeå
Samverkande organisationer	Kommuner, regionala organisationer, besöksnärsorganisationer, regionala föreningar
Referensgrupp och arbetsgrupper	Bildas vid behov anpassat efter fråga.

Tidslinje regional ledsamverkan: NVV-projekt från sept 2022

Vandring i ett förändrat klimat

- Exempel på metodstöd
för klimatanpassning

Vandringsleder i fjällen
Omfattning, ansvar, utmaningar och framtid?

Per-Olov Wikberg, Naturvårdsverket

Omfattning och ansvar

- ❖ De s.k. statliga lederna i fjällen sträcker sig längs efter hela fjällområdet. Naturvårdsverket är huvudman och Länsstyrelserna ansvarar för löpande underhåll.
- ❖ Omfattar ca 550 mil och omfattar ledmarkeringar, broar, rastskydd, spång mm
- ❖ Både sommarleder och vinterleder där över 500 broar löpande behöver underhållas
- ❖ I en pågående upprustningsfas (2015-..) har över 100 mkr lagts på upprustning utöver ett löpande underhåll med en budget på ca 30 mkr.
- ❖ Varje sommar bedöms olika ledavsnitt nyttjas av minst 500.000 besökare

Antal	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	
Nya broar	37	45	24	36	17	32	19	29	8	247
Upprustade broar	36	38	25	16	16	21	43	52	9	256
Km spång	24	20	13	12	7	4	15	33	3	131
Nya rastskydd	11	13	1	3	0	3	2	3	0	36
Renoverade rastskydd	14	18	13	17	8	26	4	3	1	105
Km förbättrad ledmarkering	607	627	496	321	286	1580	274	730	458	5368
Km röjd led	365	316	73	107	25	1167	121	159	101	2443
Nya vägisare	1490	2145	1310	1050	490	539	670	620	8315	

Hur kommer framtidens klimat att påverka ledernas utformning och användning?

Hur påverkar olika väderhändelser?

Hur påverkar ett varmare klimat?

Hur kommer ett varmare klimat att påverka anläggningar, våra framtida besökare, framtidens aktiviteter?

Vi behöver alla arbeta med klimatanpassning!

Klimatanpassning av leder

Varför och Hur ska/kan vi jobba med det?

esam.

HELA SVERIGES HÅLLBARHETSKONSULTER

visit
umeå!

Bakgrund

2019 genomförde vi ett projekt om att etablera cykelturism i Umeåregionen. Projektet arbetade med val av sträckor, förbättrad transport och försörjning samt struktur för organiserande av den regionala cykelturismen.

Nedre Vindelälven Juhtatdahka

Umeåregionen

A hiker with a backpack is walking away on a forest path. The path is covered in fallen leaves and the forest is filled with tall, thin trees. The lighting is soft, suggesting a misty or overcast day.

13.1 Stärk motståndskraften mot och anpassningsförmågan till klimatrelaterade katastrofer

Klimatanpassning

Klimatanpassning handlar om att anpassa samhället till nuvarande och framtida klimat. Det innefattar både åtgärder för att undvika och minimera skada på miljön, människors liv, hälsa och egendom likväl som åtgärder för att ta till vara på möjligheter som ett förändrat klimat kan medföra.

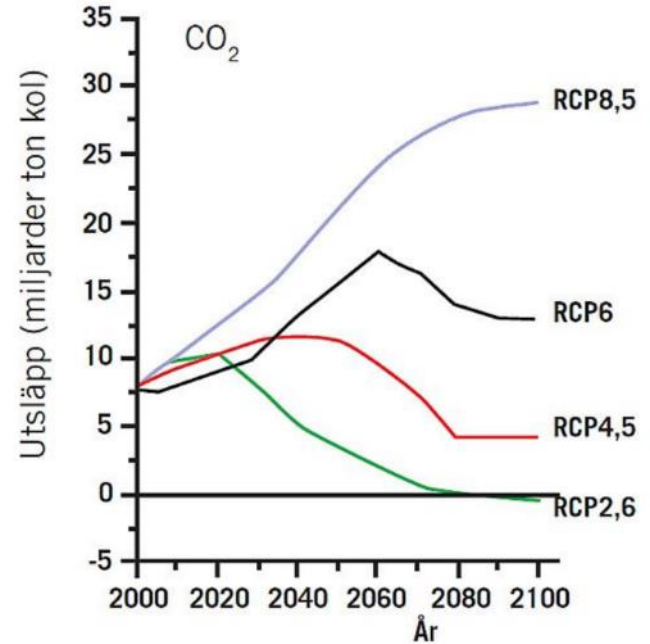

Klimatscenarioer

För att kunna klimatanpassa behövs en prognos för hur klimatet kommer vara i framtiden. Det beror framförallt av hur världen kommer använda fossila bränslen.

RCP 4,5 – Utsläpp av växthusgaser i linje med Parisavtalet

RCP 8,5 – Fortsatt stora men ändå avtagande behov av fossila bränslen.

Klimatanalysen visade ..

- Årsmedeltemperaturen beräknas vara 8 grader varmare i snitt
- Antal dagar med snötäcke och frost minskar med upp till 50 dagar
- Nollgenomgångar = ökad underhållskostnad efter vintern
- Ökad brandrisk
- Mer nederbörd, ca 40 %, vår och vinter

Några slutsatser

- Att inte klimatanpassa innebär onödiga ekonomiska risker.
- Klimatanpassning handlar om kloka val av leddragning
- Istället för fysiska åtgärder kan det vara mer lämpligt med utvecklad kommunikation om väder och ledavstängning till turister.
- Klimatanpassning kan göras mer effektivt med samarbete med lokala aktörer som har intresse i leden.
- Klimatförändringarna kommer att stärka verksamheten med ledturism längs Vindelälven-Juhtatdahka.

Ny trend

Coolcationing in Sweden: 11 ways to keep your holiday refreshing

As the summer sun beats, many travellers seek respite from the scorching heat waves. A new trend, coined "Coolcationing," has emerged, drawing attention to destinations that offer moderate temperatures and tranquil environments. With its northern charm and abundant natural beauty, Sweden is increasingly becoming the go-to destination for those looking to escape the summer heat.

Last updated: 22 April 2024

Sweden expects a boom due to 'Coolcation' trend

THU, APR 11, 2024 16:17 CET

[Report this content](#)

The summer holiday, once synonymous with chasing the sun, is shifting towards a new trend called "Coolcationing." Announced by the travel magazine "Condé Nast Traveler" (1) as one of the key travel trends for 2024, this trend is gaining significance. Author Rick Jordan emphasises, considering the record temperatures of recent years, that more and more people prefer travelling to regions with moderate temperatures and less crowding. Sweden and its northern neighbouring countries are becoming increasingly popular due to their moderate summer temperatures and laid-back holiday style.

Photo: Summer house in the Stockholm Archipelago - Tina Axelsson/imagebank sweden.se ([Download](#))

2023, the hottest on record so far, has prompted travellers to reconsider the traditional hotspots in Southern Europe. The trend towards summer destinations with pleasantly warm and mostly sunny weather is leading many to Sweden.

Travel brands are trying to beat the heat with the ‘coolcation’

Global warming means tourists are increasingly looking for colder destinations to spend their summer vacations, and brands are making their case as the place to be.

by [Chris Daniels](#) | 07 March 2024

Lapland, and the Northern Lights, are getting many new visitors as vacationers avoid hot climates. (Photo credit: Getty Images)

“Coolcation is a concept that blends escaping the heat of summer by visiting destinations that are generally considered ‘cool’ or temperate climates,” says Brad Barnett, executive director of Visit Keweenaw. The organization promotes the Keweenaw Peninsula, located in the northernmost part of Michigan’s Upper Peninsula.

A record-breaking heat wave swept across northern and central U.S. this year — in February.

Källa: Visit Finland, grafik: Rea Lemström / Yle

Klimatkonsekvenserna oroar: "Stor ekologisk fråga"

En stor fråga i sammanhanget är natur- och klimatkonsekvenserna av en ökad turism till svalare resmål.

Till exempel upplever turismen till Antarktis en boom, vilket medfört en stor påfrestning för dess sårbara ekosystem.

Vad händer om sommarturismen globalt överlag riktas allt mer mot kallare platser än tidigare?

– Det är en stor ekologisk fråga. Norra halvklotets klimat är mindre tålmogigt för ökad turism än det södra, säger kulturanthropologen Tom Selännemi.

Han har doktorerat i turismforskning och jobbat på olika poster inom resebranschen.

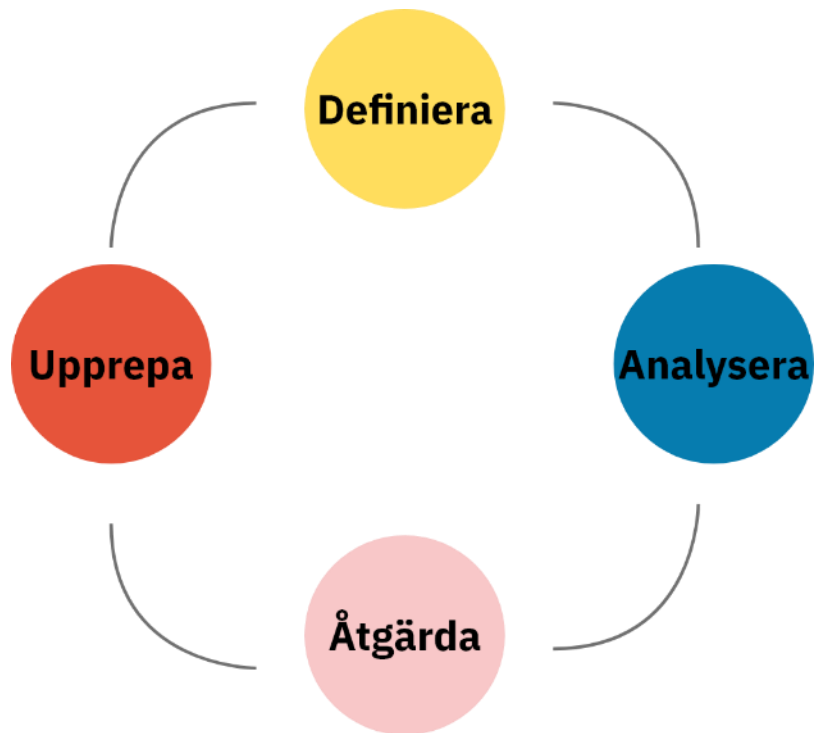
Cooler-climate countries see spike in demand for summer travel

Virtuoso Vice President of Global Public Relations Misty Bellies discusses 2024 summer travel trends, the demographic shift to the cruise industry and Global Travel Adviser Day.

Virtuoso conducted a survey showing the increase in demand for summer travel, showing strong demand for Scandinavia and the Netherlands.
 Fox News / Fox News)

Klimatrelaterad risk eller möjlighet?

Klimatanpassning - Metod

Genom att definiera ett område och dess förutsättningar, analysera risker och konsekvenser samt planera åtgärder i en kontinuerlig metodik skapas möjligheter för en god klimatanpassning.

Definiera

1. Typ av aktivitet och under vilka årstider?
2. I vilket område och vilka insatser krävs?
3. Vilket klimatscenario och vilken tidsperiod?

Analysera

Analysfrågor

Hur har tidigare väderhändelser påverkat området?

Hur ser terrängen ut? Platå, sluttning, dike?

Hur kommer vattnet att flöda?

Är det ett topografiskt instängt område?

Hur förändras marken och området vid maximalt vårflöde?

Finns det vattendrag?

Finns det risk för översvämning?

Hur är underlaget? Fast eller löst?

Hur ser vädret och platsen ut under olika årstider?

Finns det andra byggnadsverk eller ledinfrastruktur?

Hur har de hanterat olika väder?

Finns det stående vatten i anslutning till leden?

Finns det områden med värmeöar?

Finns det risk för stigande havsnivå?

Finns det risk för ras, skred eller erosion? Finns det stabiliserande vegetation eller är det öppet?

Åtgärda

1. Vilka åtgärder kan minska riskerna?
2. Kan åtgärderna motiveras?
3. När ska åtgärderna genomföras?

Upprepa

1. Samla löpande in information

Om naturhändelser och dess omfattning

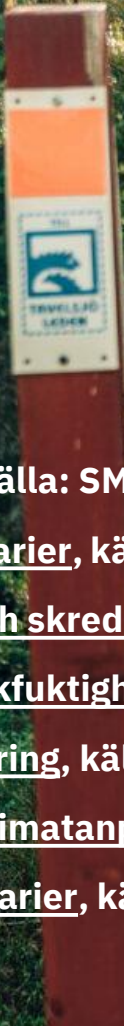
2. Upprepa metoden

För att löpande analysera och väga kostnad mot nytta av åtgärderna

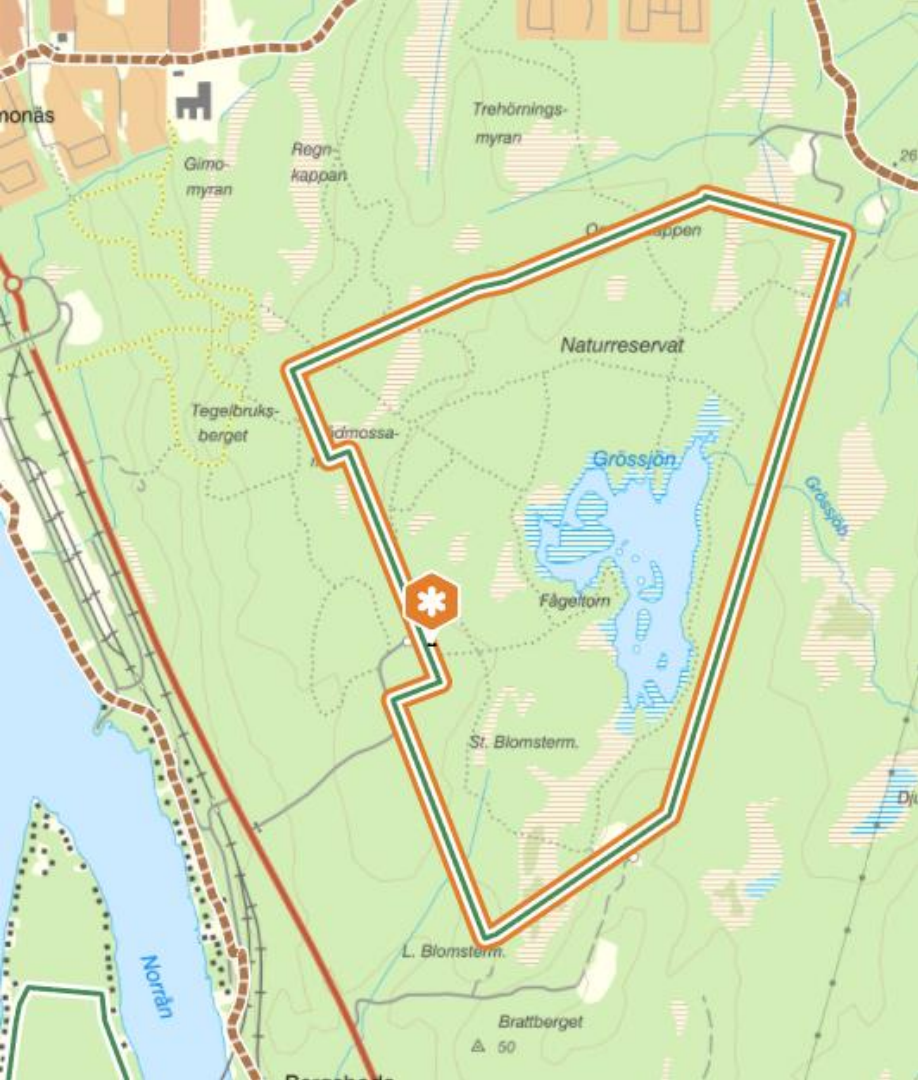

RESURSER

- Samlade resurser, källa: SMHI
- Klimat & Väderscenarier, källa: SMHI
- Karta över vatten och skredområden, källa: SIG
- Vattendrag och markfuktighet, källa: Skogsstyrelsen
- Checklista för planering, källa: Länsstyrelserna
- Handlingsplan för klimatanpassning, källa: Naturvårdsverket
- Förklaring RCP scenarier, källa: SMHI

Exempel: Grössjön

Definiera

- 1. Typ av aktivitet och under vilka årstider?**
Rekreation. Vandring. Vandrarna behöver ledinfrastruktur som skyltning, spång där det behövs, broar, markskyddande åtgärder.
- 2. I vilket område och vilka insatser krävs?**
Grössjön. Kommunalt naturreservat pga rekreation och för skydd av Stora Blomstermyran (rikt kärr där ovanliga växter som korvmossa och knaggelstarr växer) 238 hektar.
- 3. Vilket klimatscenario och vilken tidsperiod?**
8,5, säsongen är barmarkssäsongen

Analysera

Åtgärda

Tidigare & framtida händelser	Sannolikhet	Konsekvens	Förebyggande åtgärder	Rimlig i förhållande till sannolikhet & konsekvens	När
Skogsbrand 2 ggr de senaste åren. Extremt torrt sommartid på den delen som är hållmark. Ett område som det är naturligt att det brinner	Förhöjd om det blir torrt	Skogsbrand i den delen av området (norra delen). Där finns enbart ledsystem.	Högspång har byggts i anslutning till alla myrpassager vid Stora Blomstermyran i den södra delen	Absolut nödvändig. Leden måste passera myrarna så åtgärden blev att höja spången.	Utförd 2022-2023
Översvämnings har vi i större delen av området, relaterat till snösmältningen och det påverkar ledinfrastrukturen som ligger i nivå med sjön.	Förhöjd med tanke på att regn under vintersäsong kommer öka.	Påverkar möjlighet till utkörning vintertid som görs för att spara marken. Mtrl behöver flygas in eller bäras.	Bro har byggts över en dikning vid Stora Blomstermyran.	Absolut nödvändig. Leden måste passera myrarna så åtgärden blev att bygga en bro över ett kronrike.	Utförd 2022- 2023
Jordmånen är och har varit myrmark alltid vilket gör att det blir extra känsligt vid översvämnings och skyfall	Förhöjd med tanke på fler regndagar	Påverkar lederna på så vis att spången måste höjas, eller byggas ny.	Flytt av grillplats och vindskydd på Udden, nyetablering på torrare och tåligare mark.	Absolut nödvändig. Nuvarande grillplats ligger under vatten på våren pga snösmältning och sjöns höjning.	Utförs 2024
		Påverkar också lederna på så vis att platser som idag är torra kommer i framtiden behöva spång alt dras om.	Material för etablering flygs ut med helikopter delvis. Vintertid med skoter.	Pga känslig mark behöver tung last levereras från luften	Utförs 2024
			- Markskador till följd av vandrare över fuktig mark i sydvästra delen. Åtgärd med spång och torrflis längs hela sträckan	Absolut nödvändigt pga av markskador.	Utförd 2020-2021
			Kortare flytt av grillplats Grössjön södra	Nödvändig flytt ett par meter för att få ett torrare underlag. Kostnaden för att flytta längre i dagsläget är för hög.	Utförs 2024
			Större flytt av ledsystem sydöstra delen.	Steg 2 om 5 år, att flytta ledsträckningen som ansluter till grillplats på den sydöstra delen av ledsystemet.	Utförs 2029
			Markskyddande åtgärder på sträckor av led som inte har	Nödvändigt för att kanalisera	

Åtgärda

Plats där
vindskyddet
ska flyttas

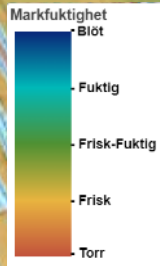
Känsliga
områden för
brand i gult

Kortare flytt
av grillplats

Sträcka där
markskyddande
åtgärder är
gjorda.

Framtida növändiga
åtgärder krävs.

Förebyggande åtgärder	Rimlig i förhållande till sannolikhet & konsekvens	När
Flytt av grillplats och vindskydd på Udden, nyetablering på torrare och tåligare mark. Markskador till följd av vandrare över fuktig mark i sydvästra delen. Åtgärd med spång och torrflis längs hela sträckan	Absolut nödvändig. Nuvarande grillplats ligger under vatten på våren pga snösmältning och sjöns höjning.	Utförs 2024
Kortare flytt av grillplats Grössjön södra	Absolut nödvändigt pga av markskador. Nödvändig flytt ett par meter för att få ett torrare underlag. Kostnaden för att flytta längre i dagsläget är för hög. Steg 2 om 5 år, att flytta ledsträckningen som ansluter till grillplats på den sydöstra delen av ledsystemet.	Utförd 2020-2021
Större flytt av ledsystem sydöstra delen. Markskyddande åtgärder på sträckor av led som inte har spång med torrflis.	Nödvändig flytt ett par meter för att få ett torrare underlag. Kostnaden för att flytta längre i dagsläget är för hög. Steg 2 om 5 år, att flytta ledsträckningen som ansluter till grillplats på den sydöstra delen av ledsystemet.	Utförs 2024
Etablering av grillplats i hållmarksområdet i östra delen.	Nödvändigt för att kanalisera vandrare och skydda marken. Nödvändig trots brandrisk i området pga att besökare eldar på hållarna.	Utförs 2023
		Utförs 2029
		Utförs 2024

Åtgärda

visit
umeå!

Förebyggande åtgärder	Rimlig i förhållande till sannolikhet & konsekvens	När
Högspång har byggts i anslutning till alla myrpassager vid Stora Blomstermyran i den södra delen	Absolut nödvändig. Leden måste passera myrarna så åtgärden blev att höja spången.	Utförd 2022-2023

Åtgärda

Förebyggande åtgärder	Rimlig i förhållande till sannolikhet & konsekvens	När
Flytt av grillplats och vindsydd på Udden, nyetablering på torrare och tåligare mark.	Absolut nödvändig. Nuvarande grillplats ligger under vatten på våren pga snösmältning och sjöns höjning.	Utförs 2024

Åtgärda

Förebyggande åtgärder	Rimlig i förhållande till sannolikhet & konsekvens	När
Större flytt av ledssystem sydöstra delen.	Steg 2 om 5 år, att flytta ledsträckningen som ansluter till grillplats på den sydöstra delen av ledsystemet.	Utförs 2029
Marskyddande åtgärder på sträckor av led som inte har spång med torrflis.	Nödvändigt för att kanalisera vandrare och skydda marken.	Utförd 2023
Etablering av grillplats i hållmarksområdet i östra delen.	Nödvändig trots brandrisk i området pga att besökare eldar på hållarna.	Utförs 2024

Upprepa

**Samla löpande in information om området
väderhändelser och deras omfattning.**

**Upprepa metoden när ny information finns för att kunna
väga nyttor med kostnader.**

Sammanfattningsvis

Ledförvaltare tillsammans med ledansvarig Vännäs kommun diskuterar klimatåtgärder längs Vännforsleden

- Bra att ha en struktur att följa (ex metodstöd för klimatanpassning av leder), hitta den metoden som passar er bäst.
- Identifiera och involvera alla intressenter som är kopplade till en led och gör analysen tillsammans.
- Viktiga redskap och nätverk för arbetet är det nationella ramverket för vandringsleder och arbetet med organisering av samverkan av vandringsleder både lokalt, regionalt och nationellt.
- Projekt är möjliggörare och testbäddar
- Gör det enkelt!
- Glöm inte kommunicera

Frågor & funderingar?

Kontakta mig
johanna.palmlof@visitumea.se

Stigars berättelse

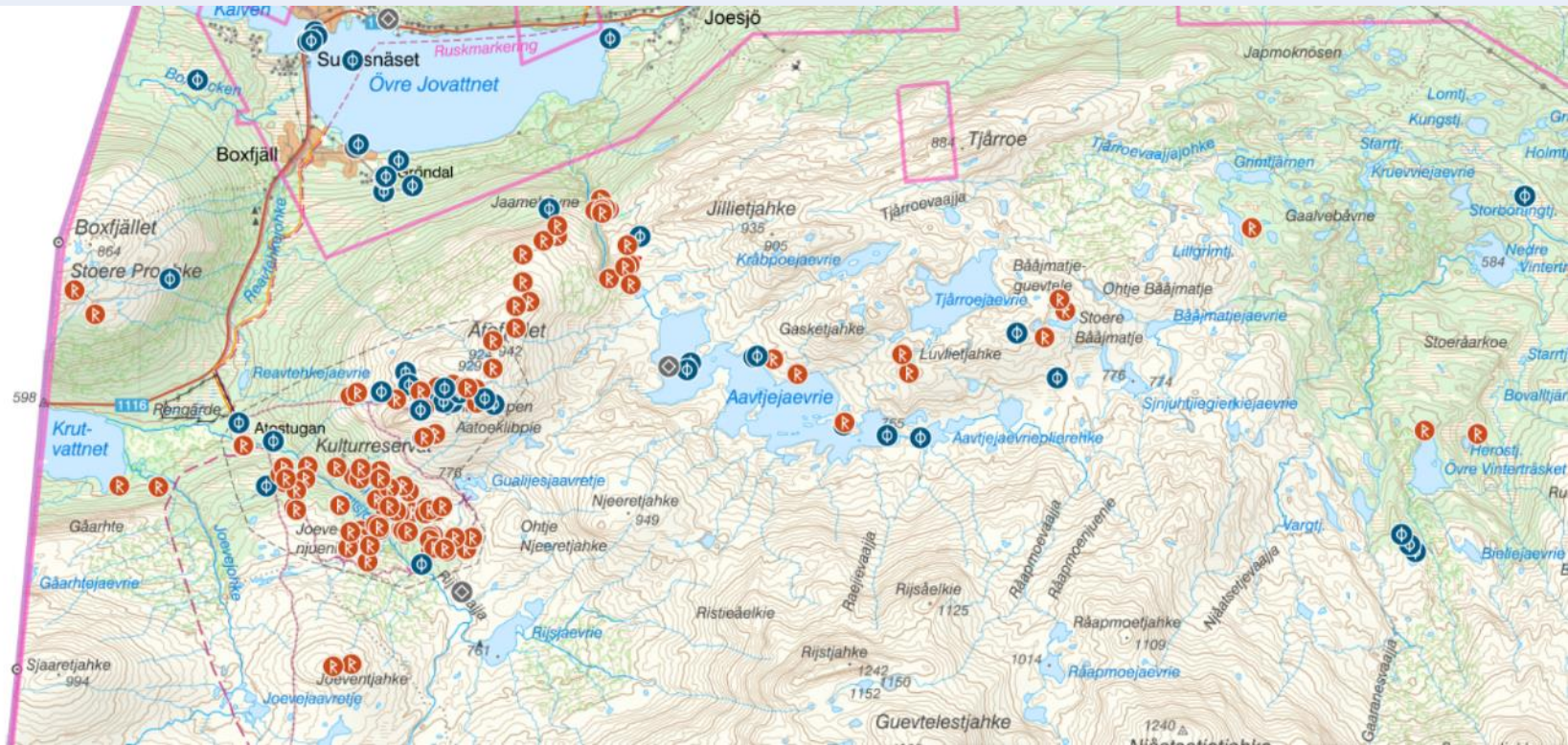
- Att fylla en led med innehåll, exempel från Västerbotten

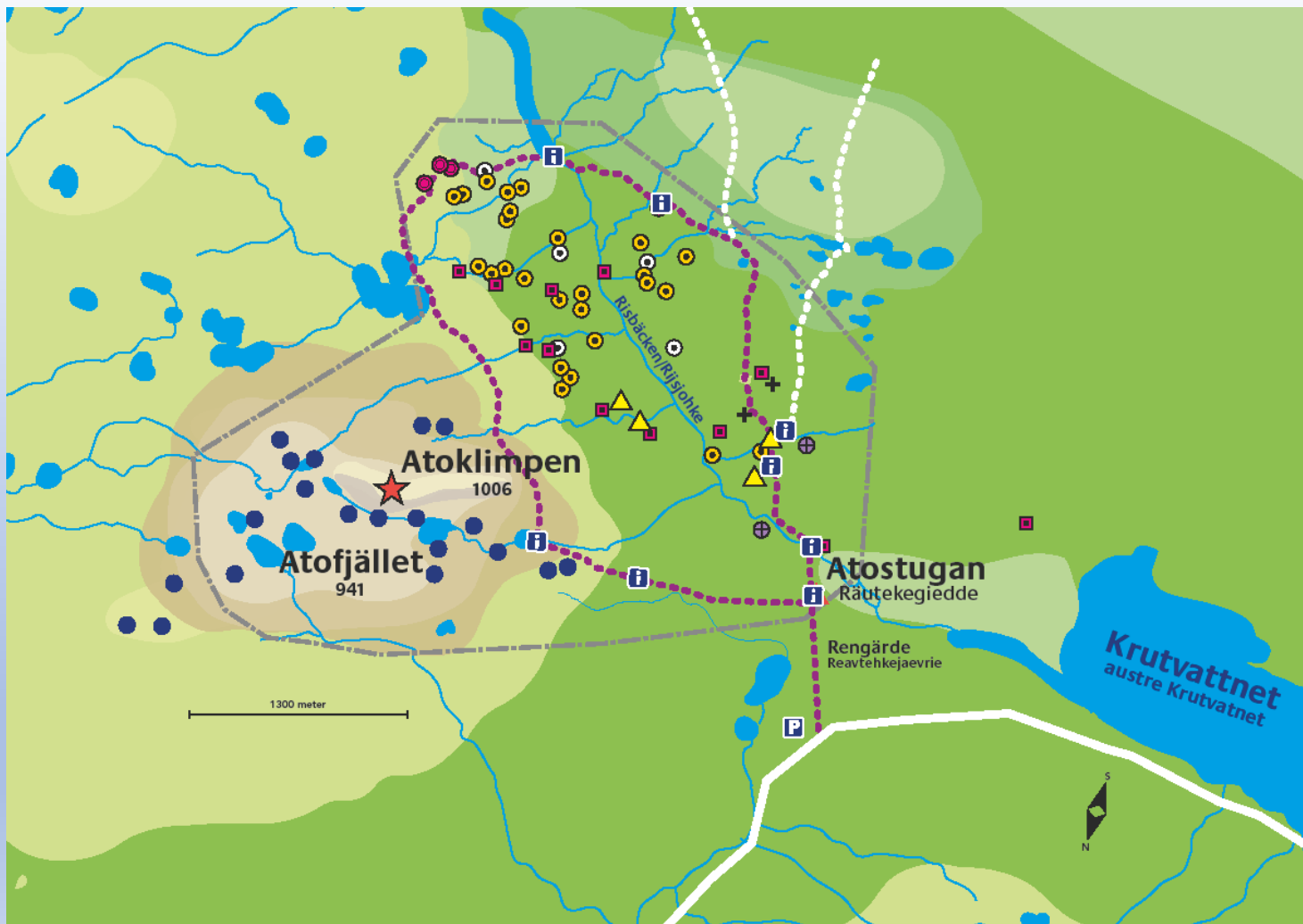

Kulturresevat Atoklimpen

”Ett mark- eller vattenområde får förklarats som kulturresevat i syfte att bevara värdefulla kulturpräglade landskap”

7 kap 9 § Miljöbalken (SFS 1998:808)

Syftet

Att skapa möjlighet för framtiden att förstå och uppfatta hur det moderna samhällets markutnyttjande har vuxit fram och hur tidigare generationer nyttjat landskapet.

Kulturresevat

- beslutas och förvaltas av länsstyrelser och kommuner
- ska användas när kulturmiljön är det huvudsakliga syftet
- syfte med skyddet
- skötselplan - mål och åtgärder för skyddet
- flexibel skyddsform
- långsiktig hållbar förvaltning
- Riksantikvarieämbetet har centralt ansvar

Vad gäller för Atoklimpen

- Syfte:
- Skydda, bevara och informera om de kulturhistoriska värdena i och kring fjället Atoklimpen.
- Uppnås genom:
  - att skydda och vårda det samiska natur- och kulturlandskapet för kommande generationer
  - att bevara de kulturhistoriska lämningar som finns i området och tydliggöra utvalda delar
  - att åskådliggöra områdets kulturhistoriska innehåll för allmänhet, skola och i annan pedagogisk verksamhet
  - att värna och förmedla det andliga/mentala landskapet
  - Föreskrifter (inskränkningar)

Förvaltning

- Utsedd förvaltare – länsstyrelse, kommunen (enl. förordningen om områdesskydd enl MB) dvs den som beslutat om reservatet men kan överlåtas åt annan juridisk person
- Förvaltaren har övergripande ansvar för skötseln, utförare kan vara annan
- Finansiering – staten via kulturmiljöanslaget, inga särskilda statliga anslag
- Tillgänglighet – mkt viktigt

[Aatoeklibpe - Aatoklimpoe - Atoklimpen | Länsstyrelsen Västerbotten
\(lansstyrelsen.se\)](#)

Ledutveckling till förmån för såväl invånare som besökare - exempel Tavelsjöleden

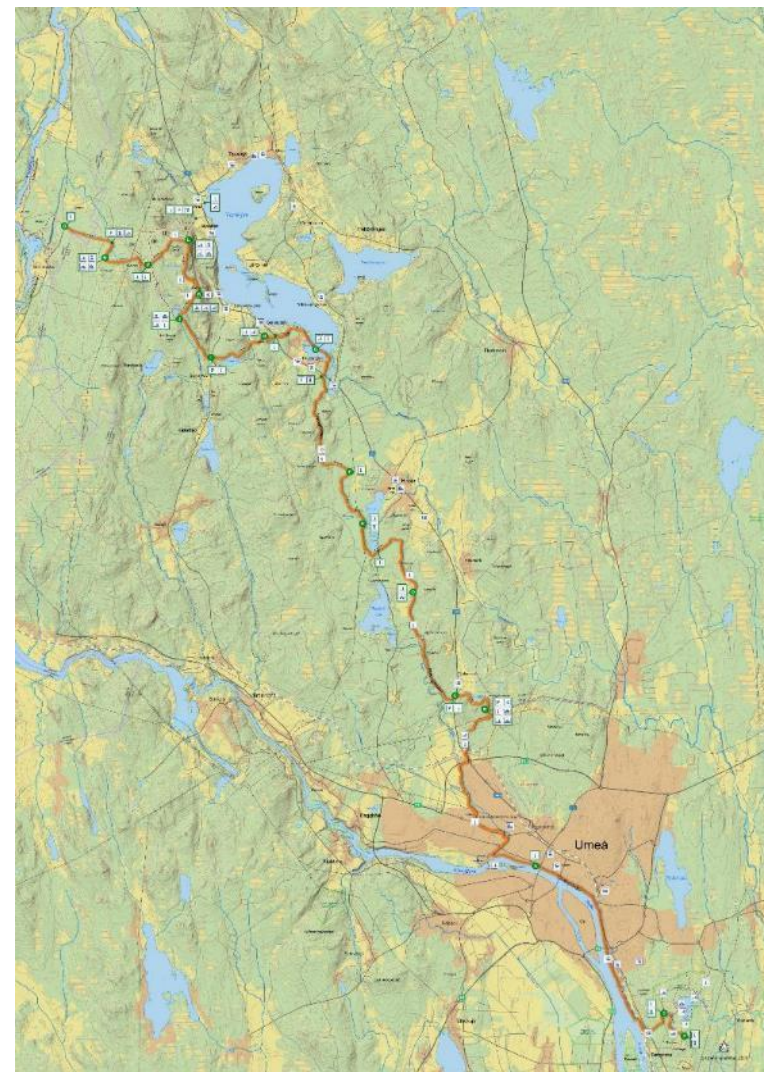
Tavelsjöleden

Hiking in Sweden - The Umeå region ([youtube.com](https://www.youtube.com))

Tavelsjöleden idag

- Skapades som en del av Västerbottensleden – Kust till Kust.
- Skänktes till Umeå kommun tidigt 80-tal.
- Leden är c:a 50 km lång.
- Går över åtta berg och genom flera olika naturtyper.
- Förvaltas i sin helhet av Umeå kommun men går till största delen på privat mark.
- Påverkats mycket av stora infrastrukturprojekt.
- 2019 leddes leden in till centrala Umeå pga. byggnationen av Norrbottenbanan.
- 11 st. grillplatser och toaletter och 6 st. större entréer.
- Högsta kustlinjen på Tavelsjöberget, 284 möh.

Förutsättningar för besöksnäring?

- Ledstart i centrala Umeå
- Aktörer, föreningar, företag mfl
- Naturkartan
- Bra dialog och samskapande!

VAR
VÄLJ DESTINATION

1 NATT
22 MAJ - 23 MAJ

SÖK

1 GÄST (1 VUXEN)

+ LÄGG TILL BOKNINGSKOD

vidunderliga utsikten som omfattar besökaren.

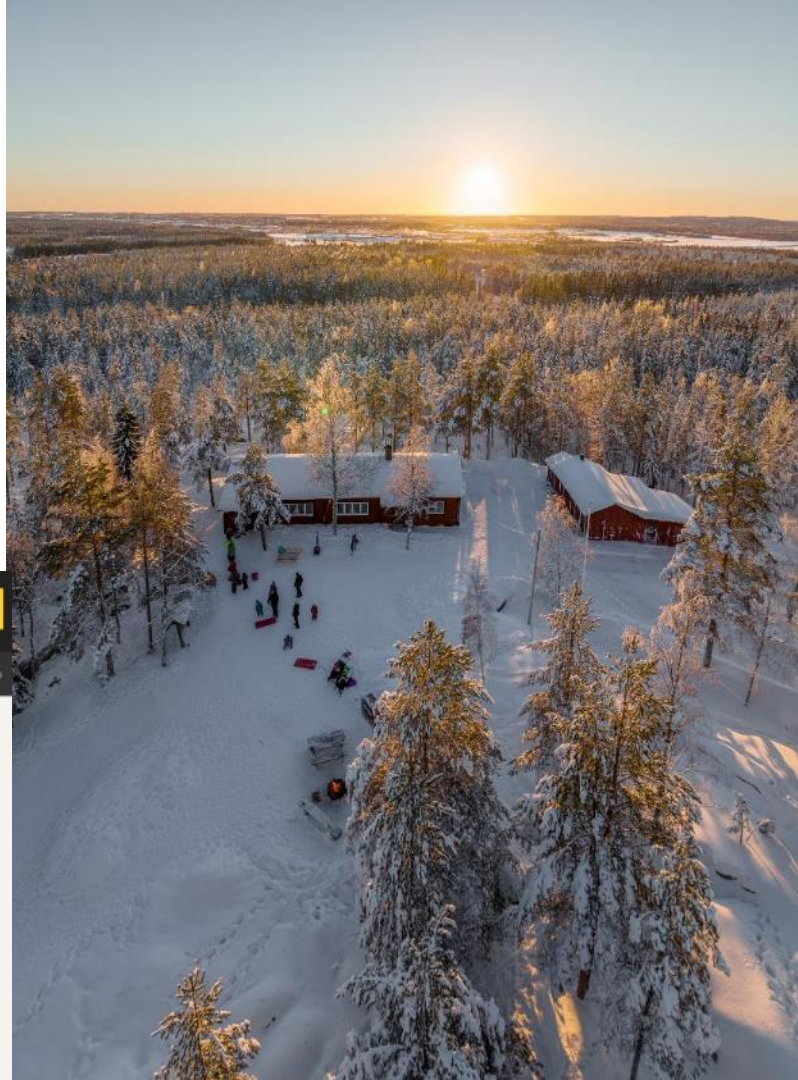
TAVELSJÖLEDEN

Tavelsjöleden startar i centrala Umeå, närmare bestämt nedanför kulturhuset Väven. Här kan man bestiga de högsta topparna. Glöm inte att spana efter det mytomspunna Tavelsjödjuret när vädergudarna skänker god sikt över Tavelsjön. Leden knyts samman med både Vindelälvsleden och Vännforsleden och är 42 km lång. Leden tjuvar med ljuvliga naturupplevelser där porlande bäckar, kristallklara sjöar och höga berg, kantade med böljande blomster och sagoaktiga skogar väntar på att utforskas.

Tavelsjöbergets högsta topp 284 m över havet och är en av de högsta punkterna i Umeå Kommun. Besök även utsiktstornet på Vallberget, ett berg som även erbjuder den äventyrslystne på rafflande bergsklättring. Det är lätt att hitta i terrängen med hjälp av markerade leder, och området erbjuder grillstugor, vindskydd och rastplatser. På sommaren kan du fiska, bada och hyra båt, och under vintern lockar hurtiga skidspår.

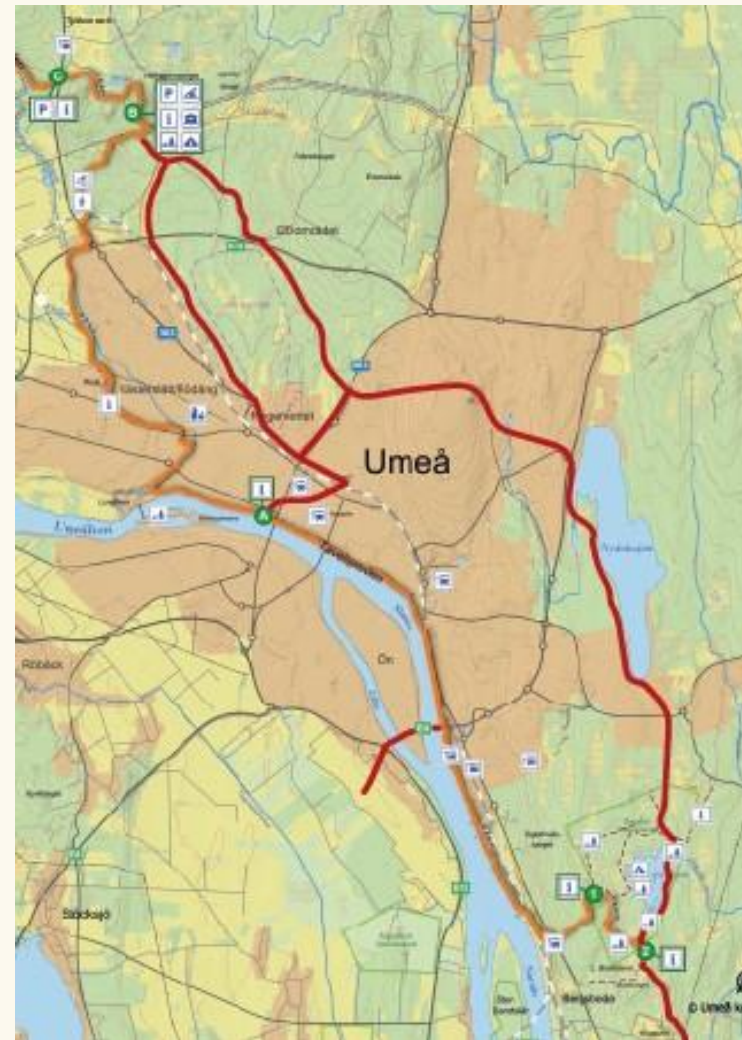
DJUR
RELAX
MILJÖMÄRKT

MEMLEMSPRIS
896 SEK MER OM
PER NATT HOTELLET

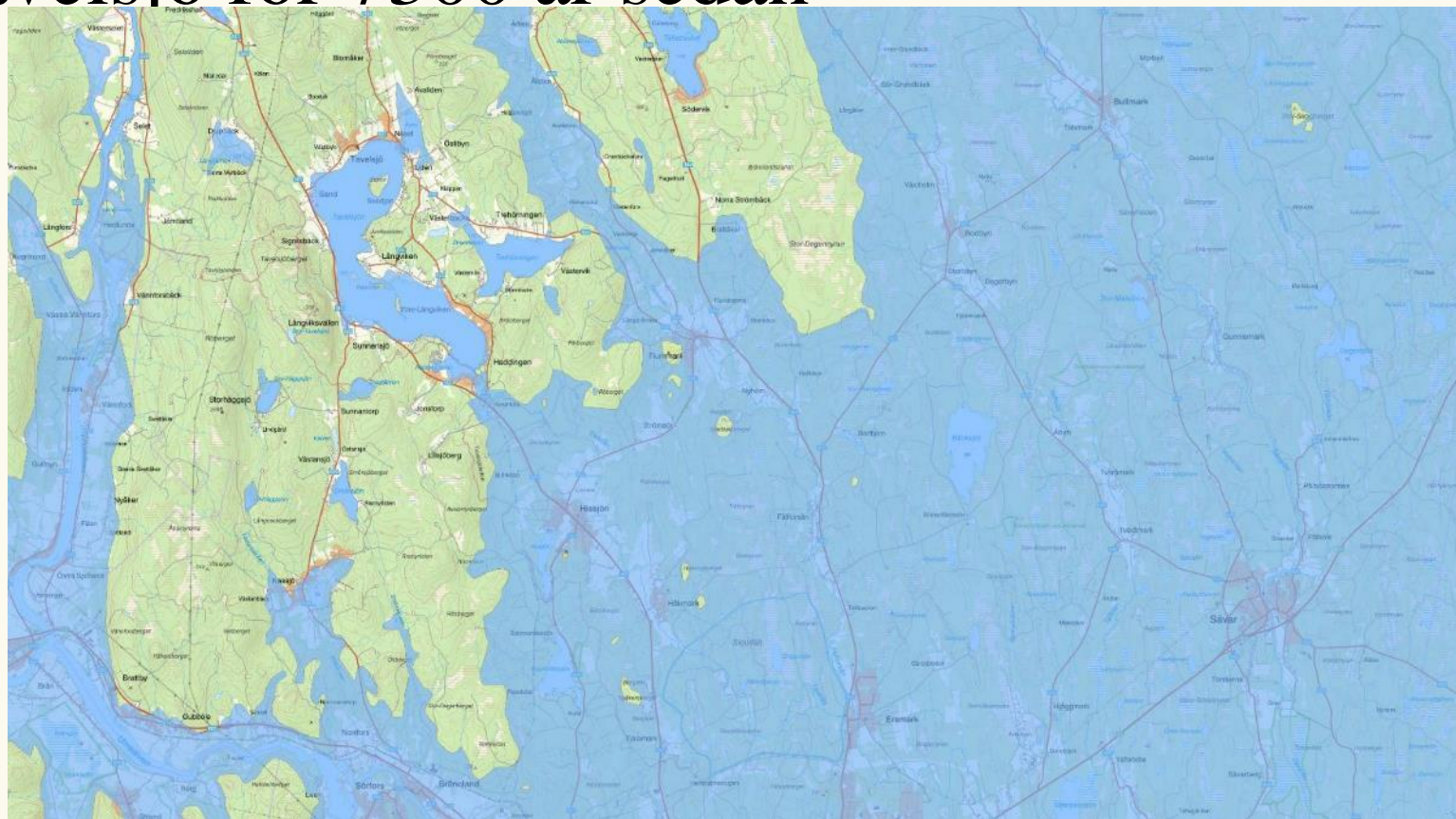
Tavelsjöleden i framtiden!

- Tillgängliggöra genom att synliggöra!
- Det ska aldrig vara svårt eller för långt för Umebon eller besökaren att ta sig ut på Tavelsjöleden.
- Tanken är att skapa tre separata "armar" som går ihop vid Hamptjärnsberget i norr och i Grössjön i söder utöver den centrala kopplingen och på så sätt skapa "Ringleder".
- Efter passagen genom Grössjöns naturreservat ska leden fortsätta till Holmsund och Umeå hamn och på så sätt anknyta till Vasa, Finland genom Wasaline.
- Med dessa nya sträckor kommer vi även ansluta till alla tillgängliga medel besökaren kan tas sig till Umeå med. Flyg, buss, tåg och bil.

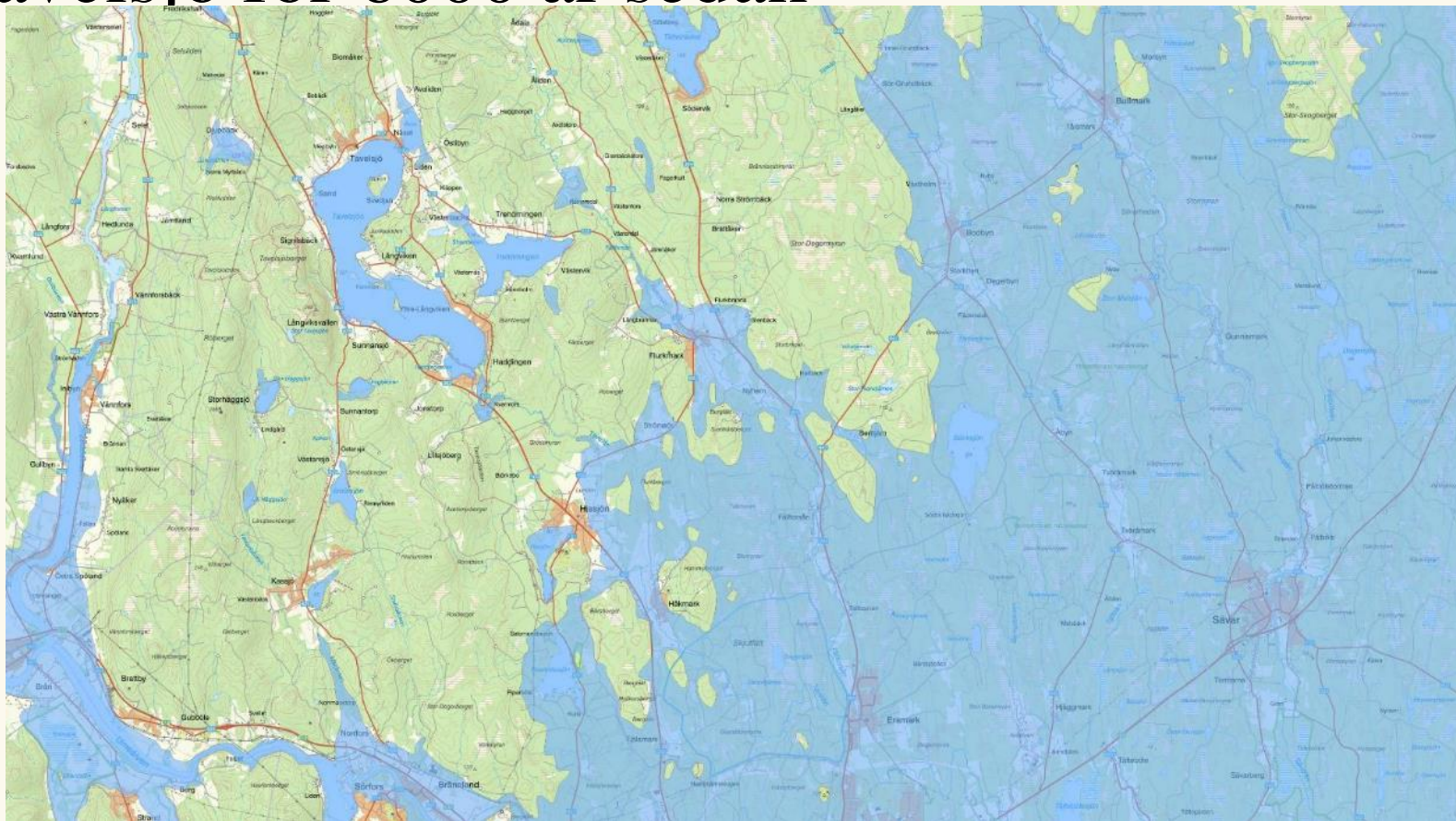

Tavelsjö för 7300 år sedan

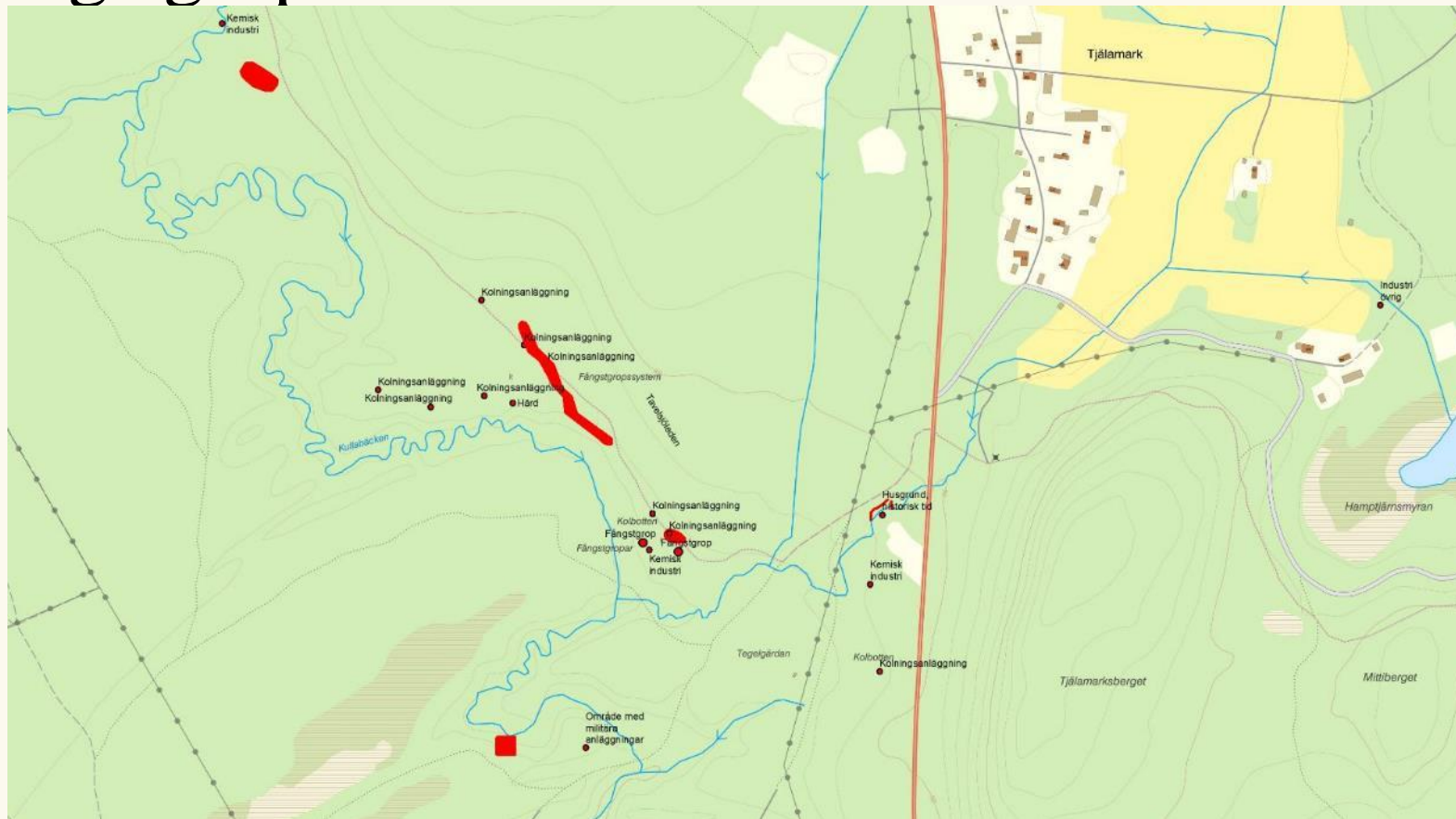

Tavelsjö för 6000 år sedan

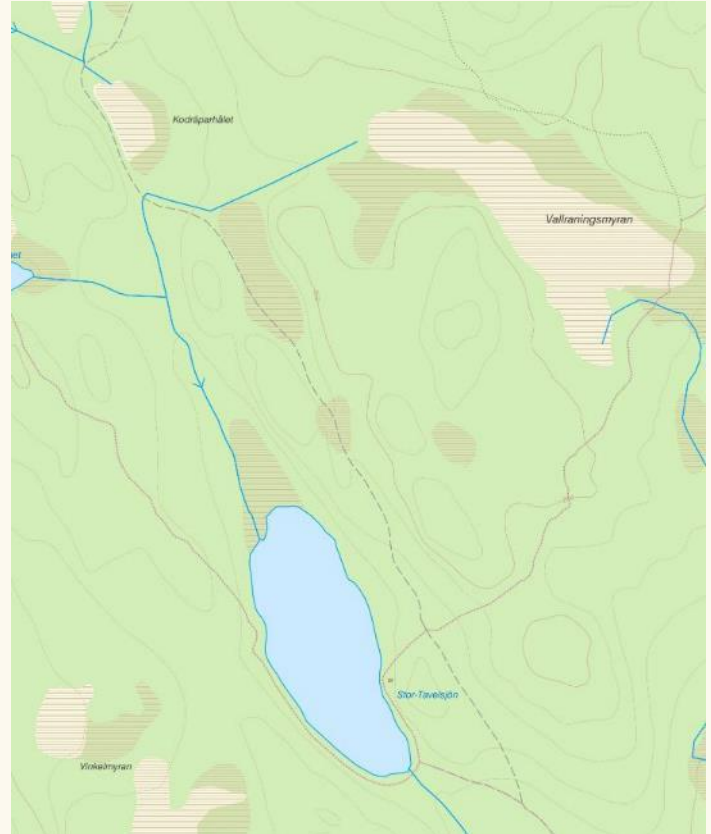

Fångstgropar

Vad kan ort och platsnamn säga

Till och från vandringsleden utan bil

TILL OCH FRÅN VANDRINGSLEDEN UTAN BIL

Mikael Pettersson, Länsstyrelsen Västerbotten

Transport till och från naturen

- Ett landskap med stora avstånd och lite människor
- Underlätta transporter utan bil
- Att kunna vandra från A – B
- Många nya personer i länet (studenter, nysvenskar, arbetskraftsinvandring)

Aktivitet för att förbättra transportera sig till vandringsleder

- Skikt med hållplatser från Länstrafiken
- Visa hållplatser för kollektivtrafik i Naturkartan
- Undersökning av olika metoder och datakällor för att hålla information uppdaterad

→ Lösning

- Inbäddning av Resrobot i Naturkartan
- Sökningar av resor visas tillsammans med urval av hållplatser i pop up-karta

Kollektivtrafik

Umeå Busstation
Hantverkavägen

2024-05-21

17:09

17:14

17:40

18:09

18:14

Kollektivtrafik

Se andra alternativ

17:14 18:20

17:14 Umeå Busstation

Promenad
7 min

17:21 Umeå Renmarkstorget

17:21 Umeå Renmarkstorget

Länstrafik - Bus 16 → Vindeln
Resecentrum/Station
59 min, 28 hållplatser
Körs av Länstrafiken Västerbotten

18:20 Ringvägen (Vindeln kn)

Kollektivtrafik

Göm platser Dölj alternativa hållplatser

Umeå Busstation

Vindeln

Vindel-Änåset

Tvärälund

Rödåsel

Tavelsjö

Flurkmark

Hissjön

Vännäs

Vännäsby

Brännland

Sörfors

Stornorrfors

Botsmark

Naturkartan

Fördelar

- Kontinuerligt uppdaterat, både hållplatser och tidtabeller
- All kollektivtrafik i hela landet
- Hållplatserna visas separat istället för tillsammans med övrig kartinformation
- Att hållplatser inom en viss radie visas ger användare av tjänsten större möjlighet att planera

Parallellella pass

Vandringsled och klimatanpassning – workshop om utvecklat metodstöd

Samtal om organisering kring vandningsleder

Erfarenhetsutbyte kring
praktisk ledförvaltning
– samma verklighet
men olika
förutsättningar

NATUR
VÅRDS
VERKET

